

Oredništvo i
ZAGREB, Mase
telefon 6
Uredništvo i
za Sloveniju i
Julijske K
LJUBLJANA.

Dr. Čermelj Lavo
Dvorakova 6/II
LJUBLJANA
6 komada
=====

Sloboda je kao sunce i zrak —
treba da je čovjek izgubi, pa
da shvati da bez nje ne može
živjeti.

Giacomo Matteotti

GLASILO SAVEZA JUGOSLOVENSKIH EMIGRANATA IZ JULIJSKE KRAJINE

Naša školska omladina

— Naša zemlja priko mora čeka
zalud diti nazad da dočeka,
rekao je Mate Balota u pjesmi »Lipi tiči«,
namijenjenoj našoj školskoj omladini.

Trebala bi nam statistika naše omladine,
prvenstveno one intelektualne, koja je
od godine 1918. na ovamo završila škole u
Jugoslaviji, pa da se može tačno utvrditi
kolik je bio broj tih omladinaca u emigraciji.
Tada bi se najbolje vidjelo koji postotak
naše omladine, koja završi školovanje
ovdje, ostaje i kasnije aktivan. Koliko
je ostalo od onog mladićskog oduševljenja
i koliko je projekata ostvareno. Jer
omladina stvara projekte, omladina daje
impulsa i omladina daje ideje. Ali omladina
ih vrlo rijetko ostvaruje dok je u školskim
klupama, a kasnije ostaju tek pojedinci
koji te projekte svoje generacije nastoje
oživotvoriti.

Do 1925. a i 1926. bila je naša školska
omladina kvantitativno i kvalitativno u porastu.
Preko praznika se odlazilo kući, poduzimali
su se izleti u domaćem kraju u stilu Kurečevom
ili Baštijanovom, s torbom na leđima i s bilježnicom
u ruci. Omladinski kongresi u Trstu bili su kulminacija
te aktivnosti. Ti kongresi i pokretanje časopisa
»Naš glas« značili su našu poslijeratnu
omladinsku kulminaciju. Srednjoškolski i akademski,
oni koji su pohađali škole u Jugoslaviji i oni u Italiji,
Hrvati i Slovenci, sve je to zajednički radilo,
zajednički zborovalo, pisalo, pjevalo i zajednički
se pripremalo na javni rad u Julijskoj Krajini
i za — zatvore. U svakom selu je bio netko,
okolišna sela su stvarala zajedničke spontane
omladinske kružoke i tako je preko praznika cijela
Julijska Krajina oživljavala, vrila. Čitalo se,
referiralo, pisalo, govorilo s ljudima i pomalo
romantičarski sanjarilo na mjesecini.

To se odjednom prekinulo. Prestao je
»Naš Glas«, prestali su kongresi, i što je
najteže djelovalo, prestala su odlaženja
kući preko praznika. To je imalo za prvu
posljedicu cijepanje omladine u dva dijela:
jedni s jedne strane granice, a drugi s druge.
Kontakt između onih koji su ostali u Italiji
i ovih ovdje, prekinuo se. Stvorile su se dvije
omladine: omladina dolje i omladina u emigraciji.

Politički i kulturni centar za svu našu
omladinu do tada bio je Trst. Tim prekidom
izgubilo se taj centar, a to je imalo za
posljedicu daljnje cijepanje omladine u
emigraciji na hrvatsku i slovensku školsku
omladinu. Zagreb je postao centar hrvatske
omladine iz Istre, a Ljubljana, donekle
Maribor i Celje, slovenske omladine iz ostale
Julijske Krajine.

Omladina, naročito ona u Zagrebu, osjećala
je vrlo teško taj prekid. Možda i zato što
je bila na okupu — što ih je bilo dosta i što
su oni u Zagrebu bili u ogromnoj većini
djeca siromašnih seljačkih roditelja, koji su
živjeli dolje. I nije nimalo čudno da je baš
ta zagrebačka omladina davala najjači impuls
za stvaranje Saveza emigrantskih društava,
nastojeći zadržati daljnje rasparčavanje
omladine i tražeći načina za nastavak rada
zacrtaog u Trstu.

Ali — godine su prolazile — ti srednjoškolski
su došli na sveučilište i gubili se iza toga u
borbi za kruh. Rasparčali su se kao grupa
i ostali su samo jači pojedinci da nastave
s radom.

Novi — ovi današnji — nemaju tradicije.
Ne znadu za ono pred desetak, petnaestak
godina, ne odlaze dolje. Gube vezu sa zemljom
i jedino još što ih izdvaja iz općeg društva
školske omladine ovdje, je siromaštvo i osjećaj
za roditelje i braću koje ne mogu da vide
kroz cijelo vrijeme od kada su došli ovamo.

Ta omladina znade vrlo malo o svojem
zavičaju — ta omladina ne pozna dovoljno
svoj kraj ni zorno ni iz knjiga. Vrlo malo

se bavi problemima koji su mučili predjašnje
generacije naše školske omladine — vrlo malo
študira zemlju i ljude. U većini ne zna ni
talijanski i nema jasne poglede na nacionalnu
i socijalnu strukturu Julijske Krajine. Dobri
su djaci u školi, odlično se spremaju za
ispite i s uspjehom popunjavaju redove —
intelektualnog proletarijata ovdje.

Sa zavičajem gube veze. Gubeći veze sa
zavičajem, gube veze i sa emigracijom.

U toj pesimističkoj noti, koja može proizaći
iz ovih redova, izdvajaju se, srećom, neki
slučajevi, koji bi nam morali pokazati put
u odgoju današnje naše školske omladine.
Svake godine izadje iz srednjoškole po par
pojedinaца, koji odmah počinju da se
zanimaju za kraj i narod dolje i koji počinju
sa radom u emigrantskim društvima, naročito
u akademskim klubovima i omladinskim sekcijama.
Ti pojedinci nastavljaju tradiciju predjašnjih
omladinskih generacija, onih iza rata i naročito
one takozvane tršćanske generacije, zapravo
svetogakobske, jer je centar bio u Svetom
Jakubu u Trstu.

Trebalo bi ispitati uzroke radi kojih se ti
omladinci nisu izgubili. Trebalo bi vidjeti
put kojim su oni, osamljeni, došli do tog
nastavljanja tradicionalnim radom naše
školske omladine. Vidjeti to, pa započeti
radom na ponovnom odgajanju naše omladine.

Jer nama nije cilj da školujemo naše
omladince samo zato da postanu štreberski
činovnici ili da ostaju nezaposleni i očajni
intelektualci. Kada bi to bio cilj, tada bi to
školovalje imalo jedino karitativnu svrhu.
a i to je dvojbeno.

O cilju odgoja naše omladine ne treba
da govorimo. Znamo ga svi. Jedino način
treba da promislamo i da se dademo na
posao. Jer ta omladina nema nikoga da joj
pokaže put. A željna je rada i želi da svoj
zanos unese u nešto dobra, nešto za što
je određena. Ako se to ne uradi, naš narod
dolje ostat će bez inteligencije, a mi u
emigraciji ostat ćemo bez omladine. Ako
ostanemo bez omladine, iskopali smo grob
sami sebi i našim idejama za koje se borimo
i radi kojih smo se organizirali.

(t. p.)

Prirodni prirastek prebivalstva

v Julijski Krajini, Beneški Sloveniji in Zadru leta 1936
po uradnih podatkih Osrednje ga statističnega urada v Rimu

V redni prilogi k uradnem listu
»Gazzetta Ufficiale« štev. 117 od 21. maja
1937. leta je izšla statistika prirodnog
prirastka prebivalstva v Julijski Krajini,
Beneški Sloveniji in Zadru za leto 1936,
po kateri prinašamo skrajšanu sledeće
podatke:

število	porok	število živorojenih	število mrtvorjenih	umrlih
GORIŠKA POKRAJINA (42 občine)				
1936	1214	3717	92	2804
1935	1399	3818	119	2638
1934	1142	3961	104	2502
PULJSKA POKRAJINA (41 občina)				
1936	2070	6167	139	4029
1935	2804	6860	165	3848
1934	2383	6604	177	3590
REŠKA POKRAJINA (13 občin)				
1936	738	2232	59	1993
1935	1014	2217	69	1378
1934	796	2046	70	1325
TRŽAŠKA POKRAJINA (20 občin)				
1936	2691	5337	158	4767
1935	3756	5376	149	4366
1934	2674	5136	149	4056
VSA JULIJSKA KRAJINA (bez občin kl spadajo pod Videmsko pokrajino)				
1936	6713	17453	448	12993
1935	8973	18271	502	12230
1934	6995	17747	500	11473

BENEŠKA SLOVENIJA (Videmska
pokrajina, 16 občin)
1936 258 814 17 609
Za obćino Gorjani ni podatkov, ker
je ta obćina sedaj združena z obćino
Rtln (Artegno).

Razen tega so v Videmski pokrajini
še sledeće obćine, kjer prebivajo Slo-
vencei:

1. Naborjet	5	28	1	18
2. Pontabelj	16	61	—	30
3. Trbiž	38	104	2	70

Skupaj v l 1936: 59 193 3 118

ZADRŠKA POKRAJINA:				
1. Lastovo	14	68	3	27
2. Zadar	114	631	23	384
Vsa pokraj.	1936 158	699	26	411
" "	1935 175	713	14	436
" "	1934 181	706	18	350

PRIRASTEK PREB.	1936	1935	1934
Goriška pokrajina	913	1180	1459
Puljska pokrajina	2138	3012	3014
Reška pokrajina	839	839	721
Tržaška pokrajina	570	1010	1080

JULIJSKA KRAJ.:	4460	6041	6274
Zadrška krajina	288	277	356
Beneška Slovenija	205	manjka	pod.

Julijska Krajina,	1936	1935	1934
Zadrška pokrajina			
in Beneška Slovenija			
skupaj	4953	631	6630
(bez B. Sl.)	(bez B. Sl.)		

Gornja stevila govori o sama zase
dovolj jasno, tako ni treba posebnog
komentarja. Število rojstev kaže, ako
izvazemo Reško pokrajino, oćitno moćno
tendenco navzdol. Število umrlih pa
rapidno raste od leta do leta. Zaradi
tega se je letni prirodni prirastek v zad-
njih dvoh letih moćno zmanjšal, v Go-
riški in Puljski pokrajini za eno tretji-
no, v Tržaški celo za polovico, le v Re-
ški pokrajini je oćhranil svojo višino.
Pravo lice tega pojava se nam pokaže
še v primeri s številom prebivalstva v
posameznih obćinah in pokrajinah. V
ta namen opozarjamo čitatelje na po-
datke, ki jih je objavila »Istra« od 7
maja t. l.

Tako izvemo, da je znašal leta 1936
prirodni prirastek prebivalstva v Go-
riški pokrajini 4,5 oćtisoć, v Puljski 7,3,
v Reški 7,8 in v Tržaški le 1,6 oćtisoć.
V istem letu je bil prirastek v Zadrški
pokrajini 13,1 oćtisoć. Še bolj znaćilna
so stevila za glavna mesta posameznih
pokrajini: v Gorici je znašal prirodni
prirastek 1936 le 1,3, v Pulju 3,3, in na
Reki 6,3 oćtisoć. Trst sploh ni izkazal
prirastka, temveć 0,4 oćtisoćni zmanjšek.
Za Zader je bil prirastek 12,3 oćtisoć.
Iz teh podatkov lahko sklepamo, da je
dežela, ki je po ogromni većini sloven-
ska in hrvatska, oćhranila višino pri-
rastka, doćim pade v mestih, kamor je
najvećji prtok Italijanov iz drugih po-
krajini, prirastek od leta do leta, tako da
bi v najvećjem mestu Julijske Krajine,
v Trstu, število prebivalstva nazadovalo,
ako ne bi držala prirodnomu zmanjšku
ravnotežje in ga delno tudi nadkriljeva-
vala imigracija z dežele in iz drugih
krajev.

L. C.

»Deutsche Arbeit« prenosi ćlanak iz »Istre« o promjeni prezimena

Revija za Nijemstvo u inostranstvu,
»Deutsche Arbeit«, donosi u svojem jun-
skom broju statistićki prikaz promijenjenih
prezimen u Julijskoj krajini i Lućnom Ti-
rolu iz uskrnog broja »Istre«.

Demografićna »bitka« v aprilu in maju

Demografićna »bitka« za maj in april
kaže sledeće rezultate:

	april	mai
poroke	204	233
živi roćeni	265	296
mrtvorćeni	10	14
ćmrli	276	282

Jul. Krajina in belgrajski sporazum

Kako naši izseljenci v Jućni Ameriki
gledajo na sporazum med Italijo in
Jugoslavijo

Pod naslovom »Julijska Krajina in
beogrjaski sporazum« prinaša »Slo-
venski list« iz Buenos-Airesa od
29. maja tega leta uvodnik, iz katerega
je razviden pogled naših iseljencev iz
Julijske Krajine v Jućni Ameriki na
beogrjaski sporazum. Ta zanimiv ćlan-
ek prinašamo v celoti:

Naše tukajšnje slovensko izseljenstvo,
ki je v svoji pretećni većini iz Julijske Kra-
jine, so v zvezi z beogrjaskim sporazumom
med Jugoslavijo in Italijo najbolj zanimale
one vesti, ki so zatrdjevale, da je italijanska
vlada obćjubila spremeniti svojo politiko na-
pram jugoslovanski narodni manjšini, pre-
nehati s preganjanjem Slovencev in Hrvat-
tov ter jim dovoliti vsaj najbolj elemen-
tarne kulturne pravice. Zato smo tući vsi
z najvećjim zanimanjem prićakovali prve
novice iz Primorske po beogrjaskem spo-
razumu. Na podlagi teh novic si moremo
ustvariti tako le sliko o sedanjih prilikah
na Goriškem. Tržaškem in v Istri: Skoro
vse jugoslovanske politićne konfirance so
oblasti poslale spet domov. Ljudi ne nadle-
gujejo već, će govore ali poćejo v svojem
jeziku in na nekaterih uradih se je dogo-
dilo, da ni noben italijanski uradnik pade-
l v omedlećico, ko so stranke govorile po
slovensko. Res pa je, da se krajevni pod-
rejeni organi in fašistićni rogovileži, ki so
se dolga leta obćlastno sćpirili med našim
prebivalstvom, v nekaterih krajih na vso
moć trudili, da bi preprećili izvajanje »no-
ve politike« napram jugoslovanskemu živ-
lju v smislu navodil iz Rima. Ker se širijo
vesti, da bo dovoljen tući pouk našega je-
zika v onih krajih, kjer bo prebivalstvo to
želelo, so ponekod voditelji zahtevali od
slovenskih staršev šolo obveznih otroć pis-
mene izjave, da govore njihovi otroć do-
ma samo italijanski. Vendar pa so se te in
podobne stvari dogajale bać brez vednosti
višjih oblasti in v Trstu na pr. gre glas, da
je prefektura pripravljena storiti vse po-
trebno, da se smisel navodil, ki so prišla iz
Rima in ki imajo za cilj, da pripomorejo k
pomirjenju, ne bo već paćil od neodgovor-
nih elementov v stranki.

Naćelni dogovor glede postopanja z Ju-
goslovani v Italiji ni vsebovan v že objavl-
ljenem besedilu politićnega in gospodarske-
ga sporazuma, marveć v eni od treh do-
datnih not. Pariški »Temps« zagotavlja, da
se glede naše manjšine pripravlja podro-
nejše besedilo dogovora.

Medtem pa so se o teh podrobnostih že
vrinili potrebni razgovori diplomatićnim po-
tom in na podlagi informacij, ki smo jih
mogli doseći zbrati, bo Italija dovolila:

1. da sme vse jugoslovansko kulturno in
naboćno časopisje v Italijo, od politićnega
časopisja pa le tisto, ki ga Italija dopusti;
 2. da smejo ćez mejo vse jugoslovanske
knjige;
 3. da se smejo v Julijski Krajini ustano-
viti novi kulturni in naboćni slovenski in
hrvatski listi (baje en informativni dnevnik
in već periodićnih publikacij);
 4. da smejo naši ljudje prirećati zборе in
manifestacije (v kolikor pride kaj takega v
fašistićni državi seveda sploh v poćtev);
 5. da se smejo ustanavljati prosvetna
društva ter nevski zbori za cerkveno in iz-
vencerkveno petje;
 6. da se smejo ustanavljati slovenske in
hrvatske zasebne šole.
- Iz pravkar povedanega lahko vidimo, da
se gre v bistvu le za najbolj elementarne
kulturne pravice, ki bi jih morala v vsa-
kem resnićno kulturnem narodu nemoteno
uživati kakršnakoli narodnostna skupina;
vsekakor pa moramo priznati, da bo živ-
ljenje našim ljudem na Primorskem v mno-
gem olajšano, će se bodo te obćube v celo-
ti izpolnile, saj bo to, po dolgih letih ćrnega
suženjstva, prvi žarek svetlobe, ki bo za-
sijal na naše kraće pod Italijo.

Talijansko-jugoslavenski pakt i jugoslavenska manjina u Italiji

Pod tim naslovom donosi posljednji
broj »Slovenskog Přećhleda« prikaz g.
Josipa Vuge. Osvrće se na potpisivanje
prijateljskog pakta i iznosi stanje našeg
narc . Italiji prije i poslije rata. Spo-
minje tragićnu smrt Lojza Bratuća, kao
i razne druge događaje, a detaljno se
bavi akcijom »Ente di rinascita agraria«
i kolonizacijom Talijana na našoj ze-
mlji.

Na više mjesta citira »Istru i dono-
si podatke objavljene u našem listu.

TKO SU BRAĆA ROSSELLI?

Već smo pisali o umorstvu braće Rosselli u Francuskoj. O njima piše u ženevskom »Journal des Nations« Carlo a Prato ovih dana:

Carlo i Nello Rosselli članovi su obitelji, koja je pridonijela mnogo žrtava za Italiju. Brat im je pao u svjetskome ratu, te je tako njihova majka Amelia, odlična talijanska književnica, izgubila tri sina. Djeđ braće Rosselli bio je prijatelj Mazzinijev. Njihov stariji brat nalazio se među prvima, koji su svim silama radili na tome, da se Italija, zajedno sa Belgijom, stavi na obranu prava i slobode. Pao je kao i toliki drugi u golemoj tragediji svjetskoga rata.

Carlo se tada u svojoj 17. godini javio kao dobrovoljac u talijansku vojsku, a nekoliko godina poslije rata odlikovao se u socijalnim i političkim znanostima, te postao docentom na visokoj trgovačkoj školi u Ženevi. Prema tradiciji obitelji i po svoje idealističkom duhu nije mogao odobriti režim, koji je zavladao u Italiji od godine 1922. Kao otvoreni neprijatelj vlade sudjelovao je u svim borbama, koje su još bile dozvoljene do iščeznuća Giacoma Matteottija.

Upisavši se u socijalističku stranku, pristao je uz reformiste, kojima je priznati šef bio Filippo Turati. Kad je Turati zaprijetila smrtna opasnost, organizirao je Carlo Rosselli i njegov bijeg, ali uvjeren, da se treba boriti otvoreno, ostavio je Turati u Korfici i vratio se u Italiju istim brodom, kojim je pobjegao stari socijalistički vođa. Godine 1927. otkriše ga i osudiše na deset godina tamnice. Zatim ga otpremiše na Liparske otoke, odakle mu je godine 1929. uspjelo pobjeći u Pariz, gdje je osnovao tjednik »Giustizia e Libertà«.

Njegov brat Nello, njegova žena Engleskinja i njegova majka dospjeli su zbog njega u tamnicu, ali su zatim pušteni, jer su dokazali svoju nevinost. Oslobođenju je osobito doprinijela intervencija britanske vlade. Nello je kao veoma mlad čovjek izdao brojne rasprave o velikim ljudima talijanskog preporoda i o preteči ruskoga socijalizma Bakunjinu. On nije razvijao nikakve političke djelatnosti, te je sve do pred nekoliko dana boravio u Italiji, a u Pariz je došao samo da posjeti svoga brata, kojega je veoma volio.

Carlo Rosselli pisao je, proučavao, polemizirao i — prema Mazzinijevskom idealu — radio. Oko njega su se skupljali konzervativni monarhisti, desničarski liberali, demokrati, radikali i umjereni socijalisti. On je imao mnogo pristaša i u Italiji i u inozemstvu, a fašistička je država osudila one, koji su u Italiji štampali i dijelili njegove manifeste. Njegov list »Giustizia e Libertà« donosio je osobito informacije o položaju u Italiji, koje je anglosaska štampa redovito prenosila.

Kad je u Španjolskoj izbio građanski rat Carlo Rosselli nije oklijevao. Pred godinu dana otputovao je u Barcelonu i stavio se ondje na raspoloženje republici. Na fronti kod Huesce dopao je rana, te je dopremljen u Valenciju, odakle se vratio u Pariz.

Izjava talijanskih antifašističkih grupa povodom umorstva braće Rosselli

Pariz, juna 1937. — Sve talijanske stranke i grupe u emigraciji izdale su prigodom umorstva Carla i Nella Rosselli zajednički proglas u kojem izjavljuju solidarnost u borbi i ukazuju na one koji su ubili braću Rosselli. Taj proglas su potpisale ove stranke i grupe:

Partito Socialista Italiano (I. O. S.) — P. C. d'Italia — Giustizia e Libertà — Lega Italiana dei Diritti del Uomo — Unione Popolare Italiana — Gruppi Anarchici Italiani — Partito Socialista Italiano (massimalista) — Partito Repubblicano — Associazione Franco — Italiana ex Combattenti — Soccorso Rosso Italiano — Fondo Matteotti — Patronati Italiani — Comitato Nazionale Femminile contro il Fascismo e la guerra — Federazione Giovanile Socialista Italiana — Federazione Giovanile Comunista — Movimento Femminile Socialista — Anna Kuliscioff.

IZJAVA ROSSELLIJEVE UDOVICE

Pariz, juna 1937. Udovica pok. Carla Rosselli, gospođa Marion Rosselli, uputila je javnosti preko štampe izjavu, u kojoj najenergичnije oprovrgava neke glasove desničarske štampe da je navodno Carlo Rosselli bio spreman da se vrati u Italiju i pokori. Marion Rosselli nazivlje to pisanje infamnim i podvlači da je Carlo Rosselli žrtva svoga ideala.

NAJSTARIJI NAROD U EVROPI GINE ZA SLOBODU

RAT PROTIV BASKA

„u ime obrane vjere i za ideal civilizacije“

Neki dan čitamo u »Slovencu« uvodnik o Baskima i glavnom gradu Bilbao. Bilbao ima u svojem grbu naslov »Ciudad invicta« — Nepobjediv grad. Iznosi se historija Baska i njihovih borbi za slobodu, pa se na koncu veli: ...prilike danas ne nalice na prilike pred sto godina. Danas nisu fronte samo političke, niti samo vojničke, već su postale i »svetovnonazorne« — fronte raznih pogleda na svijet.

Bilbao je pao, uza sve junaštvo Baska. Fronte su idejne, a topovi, avioni, tenkovi i strane trupe, odlučile su pobjedu. U štampi se često nalazi na statistike o bogatstvu Biskaje i o interesu Nijemaca i Engleza za rudno bogstvo. Ali usprkos toga, bitka za Bilbao ima značenje dvaju »svetovnonazornih« fronta, kao što kaže »Slovenec« i držanje ostalih država, naročito velikih, određeno je, uglavnom, prema tome.

Što se tiče držanja velevlasti prema ovoj fazi rata, u kome su borbe bile koncentrirane na Bilbao, treba spomenuti, da je po svjedočanstvu britanskih listova (na pr. »Daily Express«) avijacija nacionalista potpuno sastavljena od njemačkih i talijanskih aparata, dok su među četama brojne talijanske jedinice. Ta nazočnost osobito Talijana nije više nikakva tajna, jer u Italiji samoj već se javno objavljuju liste gubitaka tih vojnika, koji se i nadalje označuju kao dobrovoljci, premda je očito, da su njihovi odredi formirani još u Italiji i odatle otpremljeni kao kompaktne jedinice, sa oficirima i oružjem. Fašistički listovi veličaju misiju tih dobrovoljaca u službi tobožnje borbe protiv komunizma pa na pr. »Corriere della Sera« piše: Pohrlivši da se bore za pravednu stvar za obranu vjere i ideala civilizacije, oni

su pali junački se boreći. Njihova žrtva nije bila uzaludna. Bedemom svojih junačkih prsa oni su spriječili napredovanje komunizma. Njihov primjer našao je nasljedovanje. Oni će zacijelo biti osvećeni!.

Talijani sami su, dakle, otkrili sudjelovanje talijanskih fašista u Španiji na strani Franca. Učinio je to, kao što smo već javili, »Popolo d'Italia« 17. o. m. autoritativno u jednom članku, koji se pripisuje samom Mussoliniju, a koji je dnevnom zapovjedi generala Russo, poglavara generalnog štaba milicije javno čitan 19. o. m. na sastancima milicije, — »da bi naša duša treptila u ponosu zbog istine i uzvišenosti žrtve, od duboke zahvalnosti za pale«, veli se u toj dnevnoj zapovjedi. U članku »Popolo d'Italia« iznosi se historijat borba, koje su se ožujka mjeseca odigrale na fronti sjeverno od Madrida i u kojima je, kako je poznato, talijanska ofenziva bila zastavljena. »Popolo d'Italia« pripisuje to lošem strateškom potezu španjolskog nacionalističkog vodstva, koje je dalo zapovjed za uzmak, premda taj nije bio potreban, dok protuofenzivu republikanaca označuju kao odluku francuskoruskog vodstva, da se 15.000—20.000 vojnika međunarodne brigade upotrebi baš na odsječku Guadalajare. Ali važnije od ovog historijata te bitke je zaključak Mussolinijevog organa, koji glasi:

»Ljudi dviju država, koji niste besćutni prema ljepoti žrtve onih, koji umiru za jedan ideal, čujte ovo sveto svjedočanstvo, kao što smo ga mi sami slušali u šutnji i strahopoćitanju! U ožujskoj bici fašisti, koji su pali, broje se na stotine, a ranjenih je bilo preko 2000. Fašizam, koji je naučio Talijane živjeti životom sastavljenim od hrabrosti i isti-

ne, nije sakrio te gubitke. On je objelodanio ovih dana sva imena, predloživši ih narodnoj zahvali i osvetničkoj egzaltaciji crnih košulja. Gdje? Kada? Kako? Nije moguće to danas reći. Ali jedan stvar je sigurna, sigurna poput vjerskog dogme, dogme naše vjere: Mrtvi sa Guadalajare bit će također osvećeni.«

A na vijest o padu Bilbao, talijanski listovi donose velikim slovima tu »pobjedu« i podvlače da je Guadalajara osvećena. Tako »Corriere istriano« donosi tu vijest pod ogromnim naslovom preko cijele prve strane:

Dal fulgido eroismo di Guadalajara alla decisiva vittoria di Bilbao — Le Frece nere mirabili per impeto e valere hanno espugnato ieri la capitale basca — Entrata in Bilbao dei legionari preceduti da un gruppo di giornalisti italiani in camicia nera.

(Od blještavog heroizma s Guadalajare do odlučujuće pobjede Bilbao — Crne strijele (talijanski dobrovoljci. Op. ur.) presenetljive po naletu i vrijednosti osvojile su jučer glavni grad Baska — Ulazak legionara (talijanskih!) u Bilbao s grupom talijanskih novinara u crnim košuljama na čelu.)

Sva talijanska štampa tvrdi to isto, a to potvrđuje i brzojav, koji je general Franco uputio Mussoliniju, a koji je objavila agencija Stefani. Taj brzojav glasi:

»U času, kada nacionalne čete pobjedonosno ulaze u Bilbao, upućujem oduševljene pozdrave ove vojske kao i moju srdačnu pozdrav Vama i smatram za potrebno naglasiti, da je ova vojska ponosna, što se pokazala dostojna povjerenja, koje je veliki talijanski narod, a i njihov vođa u njih polagao. Molim Vas, da obavijestite o ovom uspjehu kralja i cara i da mu izrazite najsrdačniji osjećaj španjolskog naroda i moj. — Generalissimo Franco.«

Mussolini je Francu odgovorio sljedećim brzjavom, kojega je dala štampati »Agencija Stefani«:

»Vijest o ulasku nacionalnih četa u Bilbao primili su sa velikim oduševljenjem talijanska vlada i narod. Poruka koju mi je upravila Vaša Excelencija obavješćujući me o ovom događaju osobito me obradovala pa smatram potrebnim izraziti Vašoj Excelenciji moje srdačne čestitke zbog uspješnog izvršenja ovog velikog pothvata kojim je pripojena španjolskoj domovini jedna od najplemenitijih pokrajina i koji potvrdio znači također gigantski korak za potpuni trijumf nacionalne stvari. Saopćio sam kralju i caru poruku Vaše Excelencije, na kojoj vam i on zahvaljuje. — Mussolini.«

VIJESTI O SMRTI BRAĆE ROSSELLI U TALIJANSKOJ ŠTAMPI

Sva talijanska štampa je donijela u par navrata vijest o smrti Carla i Nella Rosselli u Francuskoj. Mrtve ih ne napada, već jedino citira neke francuske desničarske listove u kojima se na vrlo providan način nastoji prikazati kao su da braću Rosselli umorili anarhisti.

VELIKI BROJ SAŽALNICA

Pariz, juna 1937. Pokret »Giustizia e Libertà« primio je velik broj sažalnica prigodom umorstva braće Rosselli. Sažalnice su došle iz svih krajeva svijeta. Iz Londona je poslao sažalnicu don Luigi Sturzo, bivši šef Talijanske pučke stranke, a na Savez je telegrafirao u ime cijele emigracije:

— Izražujemo vašem pokretu bratstvo saučesne prigodom tragičnog gubitka neustrašivog antifašističkog borca Carla Rosselli.

SVEĆENIK IZ PULE POGINUO U ŠPANJI

U službenom talijanskom popisu palih talijanskih »dobrovoljaca« u Španiji, sa pobjedom i slavu fašističke civilizacije, kao što to kaže »Popolo d'Italia«, čitamo medij ostalima i ovo ime:

Bartolon don Antonio

Šta li je ovaj svećenik iz Pule tražio na Guadalajari?

Lahkoatletska tekma u Trstu in še kaj

Trst, junija (Agis). Dne 13. t. m. sa je odigrala med S. K. Konkordijo iz Zagreba in S. S. Giovinezze iz Trsta lahkoatletska tekma. Pred tekmo so se jugoslovanski atleti podali na pokopališče pri Sv. Anžej, so se poklonili pred spomenikom padlih fašistov (Ara dei caduti fascisti), komor je dr. Narandić položil tudi šop cvetlic z jugoslovanskim trakom in odredil zbranim minutu molka. Ob nastopu tekem se je razvrstilo 32 jugoslovanskih in italijanskih atletov. »Atleti, ko so se postavili v vrsto pred tribune, so dvignili roko v rimski pozdrav, medtem ko je radio zaigral jugoslovansko himno. Marcio Reale in Giovinezze« (Piccolo d. S. 14. jun). Potem so se pričele tekme. V treh disciplinah so jugoslovani odnesli zmago. V skupni oceni pa so zmagali Italijani s 73 točkami napram 57.

Razgovor s Carlom Rossellijem

Godine 1932 je u Parizu imao naš saradnik g. Dragovan Septić više razgovora s istaknutim vođama talijanske emigracije. Svi ti razgovori, sa Salpeminijem, Trevesom, Turatiem, Rossellijem, objavljeni su bili tada u našem listu. Sada, prigodom tragične smrti Carla Rossellija, objavljujemo ponovno taj razgovor, koji je bio štampan u našem listu na urodnom mjestu 8 septembra 1932 godine pod naslovom: Rosselli govori...

Profesor Rosselli, jedan od glavnih vođa novog revolucionarnog antifašističkog pokreta »Giustizia e Libertà« je mlad čovjek, glatkog zadovoljnog lica i njegova pojava ne daje nipošto slutiti onaj jaki i snažni rad, koji je on razvio protiv fašizma već u samoj Italiji kao i u Francuskoj. Vrlo energična i skladna priroda, Rosselli je bio vrlo cijinjen od pokojnog Turattija i bio mu najviše pri ruci u njegovom dramatičnom bijegu iz Italije.

Pokret »Giustizia e Libertà« je jedan od najnovijih kompromisa talijanske liberalne buržoazije sa radničkim socijalizmom pa djelo Rossellija, programatsko za idejno shvaćanje čitavog tog pokreta i nosi naslov »Le socialisme libérales«.

Ulaz »Giustizia e Libertà« u Antifašističku koncentraciju je uzrokovao rascjep u do tad jedinstvenoj koncentraciji i skrajnji, beskompromisni elementi Republikanske stranke istupili su iz koncentracije i počeli da se grupiraju oko lista »Iniziativa«, propovijedajući potrebu protišćenja antifašističkih redova i tražeći ne samo borbu protiv fašizma već i protiv čitavog sadašnjeg društvenog poretka...

Rosselli ne voli taj beskompromisni stav Republikanske partije i želi ne samo da talijansko radništvo i seljaštvo, već i građanski slojevi udju u borbu protiv fašizma. Rosselli ima velikog ugleda u »visokim krugovima« antifašističkog pokreta i nastoji da bude kao neka spona između socijalizmom zadojenih radničkih masa i liberalnog građanstva. On niječ ikojem pokretu pravo da diktaturom provede svoje ideje bila ta diktatura slična onoj crnoj u Italiji ili onoj crvenoj u Rusiji. Zato me i nije začudila slika, izvučena nad njegovim udobnim pišaćim stolom u još udobnijem stanu Place du Pantheon, slika izrečana iz »L'illustration« koja prikazuje Litvinova i Grandija zajedno.

Ulazeći u njegov stan, pozdravilo me veselo tepanje njegovog djeteta, kojega je Rosselli s nježnošću odstranio, uveo me u svoj kabinet i ponudio da sjednem...

Na stolu su mi upali u oči kupovi programa »Giustizia e Libertà« tiskani na finom kao cigaretnom papiru, kojih se može na stotine da sakrije u mali džep prsluka... Sve je pokazivalo jednu aktivnost i ovi programi i razne druge knjižice i novine namijenjene propagandi u Italiji kao i sam Rosselli, koji je sa neobičnom živahnošću započeo razgovor o stanju radništva i seljaštva u Italiji. Pri tom sam opazio s kakom toplim uvjerenjem i s kakom sugestivnim izražajem izgovara taj čovjek riječ Sloboda, koju je označivao kao cilj i kao uvjet za jedno bolje uređenje svijeta...

Talijanski socijalizam noseć pečat Turattijevog duha i posebnih talijanskih prilika, teži za slobodom i pravednošću... Taj pokret nije protivan pravednim težnjama

talijanske buržoazije. Tom socijalizmu su i pridolazile sve veće mase građanskog društva i fašizam je samo izmislio neku socijalističku ili komunističku opasnost za Italiju.

— Je li zbilja postojala opasnost od komunizma ili anarhije u Italiji?

— Jeste, ako hoćete.

Ta kako možete misliti da bi Italija mogla da postoji kao samostalna komunistička država ma i pola godine, kada joj fale sirovine potrebne za sasvim nezavisan ekonomski život...

Rosselli je u svim pitanjima dobro verziran i živo se zanima za sve probleme, zato i nije bilo teško svesti razgovor na naše manjinsko pitanje. Govorio sam mu nešto o karakternu slavenske uzbune u Istri, o teškom ekonomskom stanju našeg naroda, koje stvara od našeg seljaka političkog robu fašizma i ekonomskog roba talijanskog građana... Slaveni se brane i služe se onim sredstvima obrane, koja se najmanje mogu označiti »terorizmom«, kako bi to htio fašizam... Naš seljak inače nema ništa protiv talijanskih seljaka i radnika.

— To mi se čini točno.

— Vi ste bez sumnje čitali program »Giustizia e Libertà« koji traži za manjine kulturnu i administrativnu autonomiju. Čini mi se da će unutar takove autonomije Slaveni naći dovoljno garancije za svoj narodni razvoj i ekonomski prosperitet.

— Smatrate li vi kulturnu i administrativnu autonomiju kao dovoljnu?

— Čini mi se da bi ta autonomija i zaštitila manjinskog prava trebala da udje u konstituciju Nove Italije i da bi to dostajalo. — Da vam otvoreno kažem, Slaveni ne bi u to imali najveće povjerenje i puno bi im se činila zgodnijom međunarodna garancija njihovih prava pred Društvom naroda, pošto bi Italija svojevrijedno preuzela na se obveze međunarodne zaštite manjina.

— Mislite? U Društvu naroda bi to pitanje postalo stvar međunarodnih političkih kombinacija, što sve ne bi jamčilo pravedno riješenje tog pitanja. Ja nisam, bar do sada, vidio da bi si manjine našle bolje zaštite nego pred Društvom naroda, ako već same države ne osjećaju i ne povode princip jednakosti naroda. Ali o tom bi se dalo govoriti.

Rossellija prekine škrapanje vrata, koja se naglo otvore... Njegovo dijete pada na pod, pogleda nas svojim lijepim očima i zavijče »Papá, papá«. Profesor Rosselli ustane da dignu svoje dijete, poljubi ga i odnese u obližnju sobu...

Veselo je sunce blistalo kroz prozore na hrpu brošura i novina i na brojnu biblioteku Rossellija.

Iz druge sobe je dolazilo veselo čavrljanje i vilka dječje, od koje se tekao razlikovao glas majke...

Rosselli je ušao, nasmijao se kao da se ispričava i dok mi je pokazivao brošure i novine raznog formata i pričao o nekim metodama borbe, koje su se pokazale uspješnim u Italiji, oči su mu se isto onako veselo smiješile kao kad je poljubio svoje dijete.

— Da, Nova Italija govori ljepše riječi socijalne pravednosti i narodne slobode u ovim malim novinama i brošurama što ih sada prelistavamo, rekoh u sebi, i Bože daj, da ovo sunce što nas je tako obililo obojicu i koje nam sja u dušama zasja u dušama onih, koji pale i robuju na svojoj rodnoj grud.

MALE VESTI

— Venceslav Ušaj je u Gorici osuđen na konfinaciju za pet godina. Ušaj je bio već u zatvoru za svoj politički rad, a predlanske godine je bio konfiniran na pet godina, i kasnije amnestiran.

— Andrej Manfreda iz Kobarida, akademikar i bivši politički kažnjenik, osuđen je ponovno od specijalnog tribunala u Rimu na 9 i pol godina zatvora.

— V bitki na Guadalajari je padel med mnogimi drugimi milicijskimi »prostovoljci« tudi neki Trušniak Ivan.

— Posebni vlak organizira ljubljanski »Putnik« za Gorico. Vlak bo šel konec tega meseca. Izletniki bodo obiskali Sv. Goro. Trst in Sredpolje (Redipuzlia).

— Karabinerji iz Kanalskega Kala so aretirali brata Pertovta Stanislava in Ivana. Ker sta osumljena umora njune tete Marije Pertovt.

— Bilzu Renč so našli delavci na cesti proti Biljam mrtvega Franca Siliča, starca 47 let. doma iz Bili.

— Velik požar je vpenelil v Čezsoči kar štiri domačije in sicer Antonu Čopiju, Francu Sulerju, Josipini Berginc, in Ljudmili Komec. Škoda znaša 60.000 lir.

— Sodišču je bil predan 24letni Pisk Angel iz Ponikev nad Sv. Lucio, ker so dobili pri niem 6 litrov žganja.

— V Gor. Brancici so neznani zlikovci okradli župnika Ivana Kosa. Odnegli so mu 600 lir v gotovini, 4 ure, in nekaj jestvin. Ponoči so se pritihtopili v njegovo stanovanje skozi klet in potem so vdrli v njegovo spalnico, kjer so ga hoteli raniti, kar se jim je celoma norečilo.

— Tatovi so okradli v noči med 15. in 16. junijem trgovko Amalijo Winkler iz Lokvi na Trnovski planoti. Odnegli so ji za 1000 lir blaga.

— Sodišču sta bila predana 26 letni Planišček Atilij iz Gorice in 25 letni Aldo Gumana iz Štandreža, ker sta žalila vojaščino.

— Mussolini je pohvalil ministra Tržičana Cobolli-Gigli (nekadai Kobal), ko se je vrnil iz Abesinije in mu je pokazal slike cest, ki so jih sedaj zgradili.

— Težje poškodbe je dobil Križman Rudolf, star 31 let, iz Bazovice, ko se je peljal z vozom proti Dutovliam. Zaradi slabe ceste se je voz nagnil in Križman je tako nesrečno padel z voza pod konje, da je dobil težke notranje in zunanje poškodbe. Prepeljali so ga v tržaško bolnico.

— V Španiji je padel na strani Francovih čet kot pilot neki Guido Presel (gotovo slovenskega porekla Prezeli), ki je bil rojen v Trstu, a je zadnje čase stanoval v Bocnu. Italijanski listi se hvalijo, da je zbil 23 rdečih letal.

— Predsednik čehoslovačke republike dr. Beneš podijelio je talijanskom ministru vanjskih posala grofu Galeazu Ciano Orden Bijelog Lava prvog stepena.

— Povečanje plaća državnim činovnicima u Italiji stupa na snagu 1. jula ove godine, plaće su povećane za 8 procenata te je time opterećen državni budžet sa pol milijarde lira godišnje.

— Vojnička saradnja izmedju Njemačke i Italije se vidi i po tome što se od izvjesnog vremena iz Njemačke u Italiju liferuje teška municija za brodske topove. Do sada su iz Münchena poslana četiri vlaka sa 135 vagona. Drži se da Njemačka s talijanskim pristanom osniva u Genovi i Napulju pomorsku bazu za snabdevanje mediteranske flate.

— Posebni korpus graničara osniva se po naredbi Mussolinija sa zadatkom da brani u svako doba granice tako da će znatne jedinice vojske moći da se upotrebe za druge operacije.

— Abunu Ćirila poglavara koptske crkve u Abesiniji primio je u audijenciju tal. kralj.

— Delavci ki delajo v Abesiniji, in ki so iz goriške province, so poslali domov meseca maja 248.000 lir.

— Jugoslavenska trgovačka delegacija za sporazum s Italijom otišla je u Rim 24. o. m. na sjednicu talijansko-jugoslovenskog mješovitog odbora.

— Novi naslov generala Franca. Prema izvještajima iz Salamance, odlučeno je na posljednjoj sjednici nacionalističke junte, da se generalu Francu podijeli naslov »Caudillo«, što će reći vođa, predvodnik..., po uzoru talijanskog »Duce-a« i njemačkog »Führer-a«.

— Zabranjen je izvoz pirinča iz Italije. Dekret nosi potpise, uz ostale i Mussolinijev i Ciano.

— Gibanje cijena u Italiji. Po statistici milanskog korporativnog gospodarskog savjeta, porastao je indeks cijena na veliko u Italiji prilično i to od 430.6 na 435.9. Od decembra prošle godine povećao se indeks za 67.10 točaka ili za 18.05 posto. Po podacima centralnog statističkog ureda cijene tekstila u maloprodaji od aprila na maj porasle su za 8.04.

— Veliki sastanak talijanskih žena održan je u Rimu prigodom otvorenja ljetnih dječjih skloništa. Na sastanku je bilo oko 60.000 žena.

— Sedmogodišnji plan za podizanje talijanskog kolonijalnog imperija odobren je i objavljen na svečanoj sjednici talijanske vlade

ITALIJA PRIPRAVLJA UVEDBO NOVIH DAVKOV

Obdavčenje idrijskih čipkaric, obdavčenje vrat in oken, sira in masla in raznih drugih stvari

Trst, junija 1937. — (Agis). — Z vseh strani prihajajo poročila, da namerava Italija uvesti nove davke. Za sedaj baže pripravljajo material za proučitev možnosti, kaj bi se še splačalo obdavčiti in kaj bi čim več prineslo. Te nove davkatve bodo bržkone še težje za našega človeka kot so bile dosedanje. Ob uvedbi novih občinskih davščin na govejo živino, konje, prešiče in sploh na vse domače živali razen mačk in kokoši, so se naši ljudje upirali tem bremenom. Ker niso ničesar dosegli, so ponekod začeli kar na debelo odprodajati živino iz hlevov, drugod so jo morali, če so hoteli zadostiti zahtevam davkarje, ponekod pa so počasi z leti zginili s hlevov vsi repi. Tako so prvotne davščine na živino, kljub temu, da so jih ponekod zvišali do skrajnega maksimuma, leto za letom padale zaradi pešanja živinoreje.

Sedaj pa pričakujejo obdavčenja vseh idrijskih čipkaric. Kaj naj k temu pripomnimo! Idričani so že itak tako težko prizadeti, da težje bi skoro ne mogli biti. Saj je moralo nad polovico rudarjev v svet za kruhom. Danes potemtakem bodo morale Idričanke opustiti tudi svoj obrt, kajti gotovo je, da ne zaslužijo toliko z izdelovanjem čipk, da bi lahko na te dohodke plačevale kakršne koli davkatve.

Iz okolice St. Petra na Krasu pa poročajo, da so tamkaj vse poti, ki peljejo na

državne in deželne ceste popisali nalašč zato poslani inženirji. Baže bodo morali občani plačevati poseben prispevek oziroma nov davek, ki bo odmerjen po razmerju občinskih cest, speljanih na državne in deželne ceste.

Iz Ilirske Bistrice poročajo, da je tamkaj posebna komisija popisala okna in vrata v vseh stavbah. Spominjamo se še, da se je o davku na okna in vrata govorilo takoj po okupaciji, vendar do tega pri nas le ni prišlo. Sedaj pa menda res nameravajo uvesti davke tudi na to.

Da si ne bi kdo mislil, da je to samo domnevanje in sklepanje, naj pripomnimo, da smo obveščeni od merodajne strani, da je dobilo finančno ministristvo nalog, naj določi posebno komisijo, ki naj prouči in končno predlaga kakšni davki bi se še lahko uvedli v fašistični Italiji. Naj jim svetujemo: na fašistične znake, pa bo kmalu dovolj denarja v državnih in samoupravnih blagajnah. Torej ni 5 postotno državno posojilo prav nič zaleglo. To je bilo tudi pričakovati. Naše ljudi te predpriprave razburjajo, zlasti ker se širijo govorice, da bo novo obdavčevanje zavzelo najširši obseg. Tako obetajo tudi obdavčenje raznih mlečnih izdelkov, kot sir in maslo itd. Sicer pa nam bo bližnja bodočnost pokazala, kaj vse bo zajelo novo obdavčevanje.

OBČINSKI RAČUNOVODJA V ILIRSKI BISTRICI ARETIRAN

Reka, junija 1937. — (Agis). — V reške zapore je bil priveden občinski računovodja Caharija, uslužben na županstvu v Ilirski Bistrici. Osumljen je baže nekijh pomanjkljivosti v uradnem poslovanju. Ljudje namreč sklepajo da je ta sum samo namišljen zato, da bi pod to pretezo lahko odslovili Slovenca. Omenjeni Caharija je namreč uslužben pri Ilirsko-bistriški občini že dolga leta, morda celo od l. 1920, ali pa naslednjih dveh let. Ko je bistriška občina obsegala samo še trg Il. Bistrico je bil tu uslužben kot občinski tajnik in je vodil občinske posle vestno in dosledno. Bil je priden uradnik ki je svoje delo opravljal v zadovoljstvo vseh in vodil občinsko upravo zelo uspešno. Saj takrat ni občina zahtevala od občanov skoro nobenih davščin, a je imela veliko prihrankov, ki pa so v poznejših letih zginili in se v zadnjih šestih letih spremenili v milijonska bremena. O poteku preiskave proti omenjenemu občinskemu uradniku — Slovencu bomo sproti poročali.

TUDI PLEMITAŠE V ITALIJI JE ZAJELA KRIZA

St. Peter na Krasu, junija 1937. — (Agis). — Naš list je že poročal, da zidajo novo obsežno parno žago v Koritnicah pri Knežaku. Podjetje je laško, a seboj bo pripeljalo samo laške uradnike in je odklonilo vse domače, ki so zaprosili za zaposlitev v pisarnah podjetja. Podjetje si je zagotovilo eksploatacijo v snežinskih gozdovih, last kneza Schönbrunn-Waldenburga, ki je za dobo 15 let odstopil podjetju gotov kompleks gozdov v sekanje s Pokojem, da podjetje plača državi 5 postotno posojilo za posestva kneza Schönbrunn-Waldenburga. Iz tega je sklepati, da gospodarstvo omenjenega kneza, ki je lastnik obsežnih gozdov okrog Snežnika, ni baš rožnato.

VIHAR IN TOČA NA KRASU

Ko je val silne vročine narastel do viška, je nad Goriško in Tržaško prišla viharina ploha. Po nekaterih predelih je padala debela toča, ki je uničila žlahtne vinograde pod Sv. Križem pri Trstu in vinograde v Mirniku v zapadnih Brdih. Kjer pa toče ni bilo, je dež kmetijskim pridelkom zelo pomagal, ker je posebno na Krasu grozila suša.

SAMOUBOJSTVO KAPETANA U LUPOGLAVU

Lupoglav, juna 1937. Prve dane ovog meseca t. j. trečeg u noći, napravio je jedan kapetan redovite vojske desetog artiljerijskog puka iz Trsta samoubojstvo. Ovaj je kapetan imao da nadzire nekoliko topničkih baterija, a i municijske magazine, koji su kod nas napravljeni. Čuemo od vojnika, da je ovaj kapetan pronevjerio veću svotu novaca i da je imao doći pred vojni sud.

VELIKE KAZNE ZA KRIOMČARENJE

Dane, juna 1937. — Iz našeg sela su četvorica seljaka osuđena za kriomčarenje. To su:

Braća Delfar Anton i Karlo, kažnjeni na deset hiljada lira globe i svaki po dvije godine zatvora. Poropat Josip zvan Jekić na sedam stotina lira globe i devet mjeseci zatvora, te Brajković Ivan na osam stotina lira globe i godinu dana zatvora. Sva su četvorica uhvaćeni od finansijske straže kod Žejana.

FAŠISTI PALI U ŠPANIJU U POPISU PALIH FAŠISTA ZA REVOLUCIJU I IMPERIJ

Mussolini je naredio tajniku stranke Staraceu da imena palih fašista dobrovoljaca u španjolskoj uključi u popis imena palih fašista za revoluciju i za imperij

JURINA I FRANINA

Jurina (pjeva):

Frane krave pomuza, malo namuza, čurillaj, čurill, čurillurli čurillaj.

Franina: Ča si munjen, Jure, još će te vrći u katabuj. Raspija si se ka da si na sajmu u Zminju tamo nikadi lita devet stotega.

Jurina: Kakvi katabuj, Bog bija s tobom i božji blagoslov. Se vidi da ne znaš ča se događa po svitu.

Franina: A ča se to dogodilo da možeš tako na glas čurlikati?

Jurina: A ča nisi čuja za ono u Trstu?

Franina: Ča za ono u teatru, kad su oni iz Ljubljane onako lipo kantali?

Jurina: Baš to. Ši valja čuja da je bija puni teatar. I svi oni kapurijoni su bili. Svi su pljeskali kako bisni kad se kantalo po našu. I cviča su njin dali, i vikali su »još, još...«

Franina: To san čuja. Povida mi je ferovijer Luka ki je bija tamo da su svi naši plakali od veselja i da su slobodno vikali »živjoe«.

Jurina: Dunke, si čuja. Pa znaš da njin niko nije niš reka. I još su ovi naši prefeti, konzuli i čenturijoni i federali rekli da je bilo vrlo lipo i da triba opet do dodju oni iz Ljubljane po ciloj Taliji onako lipo pristavljati i pivati. I zato, vidiš, i ja slobodno čurličem.

Franina: Da, da, ali to ni svejeno, to tvoje čurlikanje i ono u teatru.

Jurina: Kako ni svejeno, Ča ni to isti jezik, pa kad se smi tamo, zašto ne bi i ja smija.

Franina: Imaš pravo. Jure, imaš pravo, ali pulitika je vrag.

Jurina: Kakva vražja pulitika te opet čapala? Ti samo o pulitiki i svuda vidiš samo pulitiku.

Franina: A ja kažem da je to pulitika. Vidiš čes da to ni svejeno.

Jurina: Odi ti ča s tvojom šporkon pulitikon. Ja ču čurlikati, da baš vidimo ko ima pravo.

Franina: Čurliči, čurliči, ma me strah da nečeš za dugo. Jer pulitika je vrag, kažen ti.

Jurina: Da baš vidimo je li se ovode ne smi ono ča se smi u Trstu, ja ču pivati (pjeva i odlazi): Telce goni na pašu, čurillla, čurili, čurillurli čurillaj.

NEMCI O GOSTOVANJU LJUBLJANSKE OPERE V TRSTU

Poučen za nemško naziranje je člančić ki ga je gostovanju ljubljanske opere v Trstu posvetila znana »Frankfurter Zeitung«. Najprije govori o slovenski in hrvatski narodni manjšini u Italiji in o njenem položaju, nato pa med drugim nadaljuje:

»Italijansko-jugoslovenski sporazum je prinesel narodni manjšini vidno olakšanje in italijanska oblastva so dovolila ljubljanski operi slovensko gostovanje v Trstu. To gostovanje se je razvilo v manifestaciju italijansko-jugoslovenskega zbližanja. Slovenci in Slovenke, ki so bili med poslušalci seveda u većini, so bili do solz ginjeni, ko so no skorai 20 letih prvič spet stali pred njimi nevcii iz Ljubljane in jim predvajali igro v njihovom materem jeziku. Bili so trenutki, ko je glasno ihtenje napolnilo vso hišo. Tudi navzoči Italijani so bili ginjeni sričo takih čustvenih izli-vov. Predstavi so prisostvovali mnogi tuji konzuli, med njimi tudi zastopniki držav, ki im sporazum med Rimom in Beogradom ne gre u politični račun. Takšni tudi gledalci so si morali na tihem nač zastaviti vprašanje, ali sprava med dvema sosedama, ki v vrača polmilijonski narodni skupini pravico do materinega jezika, ne pomeni boljšega prispevka evropskemu miru, kakor nekaj kakršnihkoli paktov s pri-nadalomičimi voiaškimi dogovori. Marsikateremu državniku bi želeli, da bi bil prisostvoval tržaškemu gostovanju ljubljanske opere.« Hm.....

POSTUPAK PREMA BUNJEVAČKIM HRVATIMA U MADŽARSKOJ

»Subotičke novine« javljaju, da je nakon dolaska vlade Daranyia na vlast, poboljšan položaj bunjevačkih Hrvata u bajskom trokutu. Sada je bunjevačkim Hrvatima u Madžarskoj omogućen nesmetani kulturni rad na materinjem jeziku. Madžarske oblasti dozvolile su bunjevačkim Hrvatima u Baji Kačmaru, Gaji i drugim bunjevačkim naseljima, da nesmetano upotrebljavaju hrvatski jezik i da rade na kulturnom polju. Sada bunjevački Hrvati u Madžarskoj mogu priredjivati na hrvatskom jeziku i svoje kazališne pretstave.

— Med padlimi fašisti na španski fronti pri Guadalajari je bil ubit tudi fašistični general Alberto Liuzzi iz Vidma. Padel je za »civilizaciju«.

ŽIVLJENSKE RAZMERE IDRIJSKEGA RUDARJA

Idrijski delavec-rudar, je bil od vsega početka rudnika predmet strahovitega izžemanja in izkoriščanja s strani gospodarja, pa naj si je bil ta privatnik ali država. V 17. in 18. stoletju je moral hoditi na delo samo v predpisani rudarski obleki, ki je obstojala iz hlače brez žepov, da ne bi kradel in odnašal srebra in zavezanimi lasmi. Brezposelne so izganjali iz mesta s silo, vladalo je pravečito obsedno stanje. Tujcev tedaj sploh niso puščali v mesto. Gospodarske krize so bile na dnevnem redu in če srebra niso mogli prodati je trpel predvsem delavec. Rudar je bil hlapec, ki je pošiljal na cesarski Dunaj samo ponižne prošnje, ki so ostajale nerešene, vodstvo in uradništvo pa ga je sleparilo pri plači. Večkrat rudarji po več mesecev niso dobili mezd, kar je izzvalo ostre proteste in delavske demonstracije. Denarna kriza je bila stalna, denarja ni bilo v zadostni meri. Rudnik je bil delavstvu vedno dolžnik. Zgodilo se je, da so delavci dobili denar, ki ga ni maral nihče od trgovcev in obrtnikov in zopet je trpel delavec. Pri delu so izkoriščali tudi ženske in otroke. Oblast je posegala v privatno in družinsko življenje delavca. Nihče se ni smel poročiti brez dovoljenja, poroka je smela biti samo v nedeljo, pri poroki ni smelo biti spremljevalcev, slovesnosti niso smele trajati čez drugo uro ponoči, vse je moralo biti brez hrupa in stroški za ženitovanje niso smeli presegati petih goldinarjev. Ob krstih so prepovedali sploh vsako gostijo. V takih razmerah se je rodila velika korupcija, ki se je precej razpasla in občutila posebno pri sprejemanju novih delavcev. Kazni za pregreške so bile silno ostre. Rudarje so pretepali, zapirali ali jim pri delu okovali z železjem roke in noge.

Plače delavstva v prvem stoletju rudnika nam niso znane. Pazniki in gozdarji so dobivali največ 24 krajcarjev na dan. Iz teh mezd sklepamo, da so bile delavske mezde veliko nižje. Zgodilo pa se je celo že tedaj, da je zmanjkalo denarja in delavstvo so plačevali s blagom. Leta 1627. so določili delavcem mezdo od 15 do 18 krajcarjev na dan, nekateri pa so dobivali tudi samo od 3 do 8 krajcarjev. Tako je ostalo do srede preteklega stoletja, ko so se mezde nekoliko zboljšale.

Okoli leta 1870. so bili rudarji razdeljeni v 5 razredov. V prvi razred so spadali kopači z dnevno mezdo 36,75 krajcarjev; drugi razred vozači z dnevno mezdo 31,5 krajcarjev, v tretji razred pomagajoči vozačev z dnevno mezdo 26,25 krajcarjev; v četrti razred nadstavljalci z dnevno mezdo 21 krajcarjev in v peti razred snažilci z dnevno mezdo 15,75 krajcarjev. Delavci od prvega do četrtega razreda so imeli poleg mezd še 10%-no draginjsko doklado. Če primerjamo indeks življenjskih cen, ki je znašal tedaj v Ljubljani za 100 kg pšenice 6,80 goldinarjev, krompirja 1,80, fižola 5,00 goldinarjev, funt masla 57, masti 38, špeha 34 krajcarjev; jajce je stalo 2,1 bokal mleka 10 krajcarjev, 1 klafter drv 6 gold., tedaj lahko presodimo, kakšne so bile plače idrijskega rudarja.

Poleg plače v denarju so imeli rudarji zapisano v starih urbarjih tudi plačo v blagu, predvsem žito in denar. Vendar so pri teh dajatvah goljufali delavstvo kar na delo in predstojniki so na račun delavstva bogateli. Pritožbe delavstva radi slabega žita so bile na dnevnem redu. Zato so večkrat hoteli ukiniti dajatve v blagu, nakar pa delavstvo ni hotelo pristati. Šele po 1. 1900 je na nekem delavskem shodu glasovala večina delavcev za odpravo plače v blagu, nakar so dajatve začeli krčiti, in jih leta 1912. tudi dejansko odpravili. Na sličen način je bil rudar preskrbljen tudi s mesom, vinom in tobakom. Vse te predmete je rudniška uprava kupovala in prodajala delavstvu. Pravico do znižane tobačne cene so vzeli rudarji že okrog leta 1850. Idrijski rudarji so imeli tudi služnost paše na eraričnih pašnikih. Tudi to pravico so jim že jako zgodaj odvzeli.

Važen činitelj v življenju idrijskega rudarja je bila tudi bratovska skladnica, ustanovljena leta 1696. Imela je svojo gostilno, mesnico, a glavna njena naloga je bila ta, da je zavarovala delavstvo proti poklicnim nevarnostim.

Socialne razmere idrijskih rudarjev v teh letih niso bile sijajne. Slaba plača, draga stanovanja, velike družine, berači, ki so se rekrutirali iz delavskih sirot in vdov. Vsi ti faktorji so razmere silno poslabšali. Da bi ozdravili te razmere, so tako duhovniki kakor tudi zdravniki predložili Dunaju več predlogov, ki pa žal niso bili uslišani. Tudi zdravstveno stanje rudarjev ni bilo najboljšo. Zelo je kosila jetika, splošno razširjena pa je bila živorebrna bolezen, ki se je pojavljala z gnojenjem v ustih, z izpadanjem zob ter s tresenjem celega telesa. Tako socialne in zdravstvene razmere so odmevale celo na Dunaj in dobile izraza v ostri interpelaciji slovenskih poslancev, vendar brez uspeha.

Tako je bilo ob koncu preteklega in ob začetku sedanjega stoletja, ko se je zdrnilo tudi idrijsko delavstvo ob glasu in programu splošnega delavskega gibanja. Stare, neznane in patrijarhalne razmere so jele pokati tudi v Idriji, delavstvo si je samo skušalo izboljšati svoj položaj.

Takoj po 1. 1900. se je idrijski rudar pridružil splošnemu rudarskemu gibanju v Avstriji in ustanovil je svoje organizacije. V organizacije je vstopila večina idrijskega delavstva, ki je bilo zgodovinsko najslabše plačano in velik suženj grajskega gospoda. Samo ob sebi je umerno, da je ta hlapec, ko se je organiziral, pričel najprej borbo za izboljšanje svojih plač. Dobival je tedaj polovico plače v denarju, drugo v blagu. Zadnja polovica je obsegala mesečno: za rudarja 27,50 l pšenice, 30 l rži, 0,3 m³ drv; za ženo: 5 l pšenice, 12,5 l rži, 0,3 m³ drv, za vsakega otroka do 14 let pa 2,5 l pšenice in 7,5 litra rži. Šihtne plače za osemurni delavnik v denarju so znašale za delavca začetnika v petem razredu 60 do 80 vinarjev dnevno. V četrtem razredu 1

do 1,20 Kr, v tretjem razredu 1,40 Kr. v drugem in prvem razredu tedanjih plač ni bilo nobenega delavca rudarja. Poleg te plače so prejimali delavci tudi mesečno draginjsko doklado, in sicer 9 Kr, oženjeni in vdovci za otroke do 14 leta tudi družinsko doklado 8 Kr mesečno. Vrednost blagovne plače je bila izražena v denarni vrednosti sledeče: peta skupina je bila brez doklad, za četrto skupino 0,30—0,46 Kr, za tretjo skupino pa 0,60 Kr. Celotna šihetovna plača se je torej kretala, izražena v denarni vrednosti, od 0,60 do 2,20 Kr. dnevno. Povprečna mezda idrijskega rudarja je znašala 1. 1904., ko je bilo zaposlenih 1156 delavcev 1,55 Kr. dnevno.

Delavci dečki od 15 do 18 let so pri deseturnem trdnem delu zaslužili v zbiralnici 0,60 Kr dnevno. Tak revež je na pr., če je prišel k delu s 16 letom služil pet let, po 60 vinarjev dnevno, z 21 letom je napredoval do 80 vinarjev, pri temu je ostal do svojega 26. leta. Pri taki plači si gotovo ni mogel ustanoviti svoje družine. Če pa so delali v akordu, so zaslužili za poln voz drobne rude 2 Kr, za pol voz debele pa 30 vinarjev. Zgalniške plače so tedaj znašale: v drugi b-skupini 2,36 Kr, v tretji a) 2,16, v tretji b) 1,96, v četrti 1,76, v četrti b) 1,76, v peti 1,36 Kr. Radi razumevanja teh skupin omenjam, da so spadali v peto skupino pričelniki, zbiralniciarji, v četrto vozači, v tretjo podkopači in kopači. Napredovanje iz nižje v višji razred se je izvršilo po petih letih. Slabim plačam se je pridružila še velika brezposelnost mladine, draginja, slabe stanovanjske razmere in silno izkoriščanje 14—16 letnikov, ki so morali delati 10—12 ur dnevno v silnem prahu.

Ne da bi delavstvo pritegnili k sestavi novega službenega reda in plačilnika so mu tedaj vsilili nov služben red, ki je bil vse preje ko pravičen in socialen. Delavstvu so odrekli stalnost, možna je bila 14-dnevna ali takojšnja odpoved, za nove delavce pa so vpeljali trimesečno poizkusno dobo, dočim je delavstvo zahtevalo samo 14-dnevno. Proti plačilnim razredom novega službenega reda je zavrelo med delavstvom. Početkom 1904. je začelo možno mezdno gibanje, ki se je posluževalo vseh sredstev dopustnih po zakonu, a proti koncu svojega boja, to je po dveh letih, zavzelo ostro stališče in skrajna sredstva in mere. Vse stranke so imele v tem času zelo veliko zborovanj in shodov, na katerih so pretresale zahteve idrijskega delavstva. Proti koncu je bil ustanovljen celo mezdni fond, v katerega so rudarji prispevali za primer generalne stavke, ki se je pripravljala. Predno pa je stavka izbruhnila, je oblast pristala na nov plačilni pravilnik, ki je stopil v veljavo 1. febr. 1906. Nov službeni red in plačilni pravilnik je vsaj deloma zboljšal delavske plače in napredovanje. Toda to izboljšanje ni bilo tako, da bi zadovoljilo rudarje. Šihtna plača se je še dalje delila v plačo v gotovini in doklade, ki so bile v blagu ali denarju, kakor je pač kdo želel. Plače po novem pravilniku za osemurni delavnik so se kretale od ene krone do 2,40 Kr. dnevno. Četrta skupina je imela 1 do 1,20 Kr, tretja 1,40 do 1,60 Kr, druga 1,80 do 2 Kr, prva 2,20 do 2,40 Kr. Peto skupino so odpravili in delavstvo razdelili v štiri skupine. V prvo skupino so prišli mojstri, predelavci, laboranti, strojniki. V drugo predelavci v jami, žgalnici, zbiralnici, tovarni za cinober, pri stavbnem in strojnem oddelku, strojniki, laboranti in pisarji, v tretjo kopači, tesarji, zidarji, delavci v zbiralnici, žgalnici itd. v četrto vozači, zastavljalci, snažilci in drugi.

Stari delavci so dobivali doklade v blagu, ki se niso spremenile, novo sprejetim delavcem pa teh doklad niso več priznali in jim dajali doklado v denarju in sicer mesečno 9 Kr in za družino še 8 Kr.

Delavstvo s to miloščino ni bilo zadovoljno in gibanje za izboljšanje položaja se je nadaljevalo. L. 1907. je prišel boj spet do skrajnosti, toda oblasti so znale potolažiti delavstvo s malim priboljškom in z obljubami o boljšem napredovanju. Tako se je naš delavec moral boriti od vinarja do vinarja, iz leta v leto za krvavo zasluženo grizljavo črno kruha. Par let pred vojno je bilo življenje idrijskega rudarja nikakor ne sijajno, pač pa

znosljivo. Da ni bilo tiste grozne bede, ki je vladala v drugih rudnikih, je bila pred vsem zasluga idrijske žene, ki je s čipkanjem dvignila blagostanje družine. Svetovna vojna je prizadejala mestu in delavstvu težke udarce. Zavladala je lakota, delavstvo in rudnik so militarizirali. Temu se je delavstvo nameravalo upreti s silo, vendar se je po prizadevanju mirnejših elementov pomirilo. Leta 1918 je prišlo kljub militarizaciji do stavke, vendar je trajala le štiri dni in bila z vojniško silo tudi zatrta. Po svetovni vojni je idrijski rudar krepko nadaljeval boj za obstoj, za izboljšanje položaja, pred vsem na proti temu, da bi rudnik prišel v privatno last, kar so večkrat nameravali izvesti.

L. 1921. je stopil v veljavo nov plačilnik. Delavstvo je bilo razdeljeno v 10 razredov. Mezde so bile sledeče: v I. razredu 4,80 L, v II. 5,20 L, v III. 5,60 L, v IV. 6 L, v V. 6,40 L, v VI. 7 L, v VII. 7,40 L, v VIII. 8 L, v IX. 8,40 L, v X. pa 8,70 L. S poslabšanjem gospodarskega položaja v državi so se pričele mezde naglo nižati, redukcijam so sledile redukcije. Danes je idrijski rudar na tem kakor je bil v početku rudnika, sestradan in izmozgan suženj, ki čaka kdaj ga bo gospod postavil pred vrata.

Število delavstva je bilo v posameznih letih zelo različno. Statistika iz 1. 1865. šteje 280 rudarjev. Število je nato stalno naraščalo doseglo 1. 1801. 618 rudarjev, nato pa spet padalo do 1. 1820., nakar je spet začelo naraščati. L. 1904. je bilo 1.156 delavcev, največ jih je bilo med vojno in sicer 1.200 do 1.500. Po vojni je pričelo število naglo padati in doseglo zadnja leta, ko je bilo veliko rudarjev odpuščenih, najnižje število, ki je nujno potrebno, da rudnik še obratuje.

MIRKO POLIČ PRAZNUJE PETINDVAJSETLETNICO GLASBENEGA DELOVANJA

Ljubljana, junija 1937. — (Agis). — Ravnatelj ljubljanske opere in naš rojak Mirko Polič je komaj dopolnil 47 leto starosti, a že praznuje 25-letnico glasbenega delovanja. — Rodil se je v Trstu 3. junija 1890. kjer je preživel tudi svoja mlada leta in študiral gimnazijo in konservatorij. Udejstvoval se je v tržaškem javnem življenju še pred maturo, a kmalu po maturi se je predstavil tržaškemu Slovincem že s koncertom. Leta 1912-13 je že deloval kot redni kapelnik Dramatičnega društva v Trstu. Raznim operetam so sledile 1. 1912-13 opere »Nikola Zrinjski«, »Ksenija« in »Prodana nevesta«, ki jo je pred dnevi po 25 letih spet dirigiral v svojem rodnem Trstu. V letih 1913-14 je pripravljal Puccinijevo »Madame Butterfly« in Verdijevo »Traviato«, ki pa so jo morali tik pred premiero iz političnih razlogov odpovedati. Nato je nekaj časa deloval pri osiškem gledališču, odkoder je za kmalu odšel na Dunaj na glasbeno akademijo z namenom, da se izpopolni v svojem poklicu. Ob izbruhu svetovne vojne je moral obleči vojaško suknjo, ki jo je kmalu spet odložil in na novo organiziral osiškero opero, kjer je uspešno deloval. Pozneje je bil kot dirigent v Zagrebu in Beogradu a 1. 1925 je bil premeščen v Ljubljano kot ravnatelj opere, kjer deluje še danes. Do danes je postavil na oder ljubljanske opere 48 glasbenih del, od teh 40 povsem na novo, zrežiral pa je poleg drugega tudi nebroj predstav.

Udejstvoje se tudi kot dirigent zbora Glasbene Matice v Ljubljani. Z njim je izvedel brezštevila koncertov doma in v tujini. Pod njegovim vodstvom je Glasbena Matica priredila izredno uspele turnee po Franciji in Švici, v zadnjem času pa tudi po Bolgariji in je tako v tujini dvignil sloves slovenske pesmi.

Letošnjo sezono je sprejel vabilo sofijske filharmonije, kjer je dirigiral simfonični koncert samih jugoslovanskih komponistov. Lansko leto pa je na dan Zedinjenja z uspehom dirigiral simfonični koncert v Pragi. — Še sveži so uspehi ljubljanske opere v Trstu in Reki, ki so tudi nemala zasluga ravnatelja Mirka Poliča.

Našemu rojaku čestitamo in mu želimo še mnogo uspehov v njegovem glasbenem delovanju!

ŠTEFANIJA FRATNIKOVA GOSTUJE V PRAŠKEM NARODNEM DIVADLU.

Naša pevka Stefanija Fratkova je prejšnji teden gostovala v praškem Narodnem divadlu kot Marjetica v Gounodovem »Faustu«. Praška kritika soglasno poudarja pevske zmožnosti in vrline mlade pevke, in ji obeta še lepo bodočnost.

JOŠ JEDAN USPJEH SLAVKA ZLATIČA

Več smo u par navrata javili o najlepim uspešima Slavka Zlatiča, bivšeg zborovodje društva »Istra« u Zagrebu, a sada gradskog kapelnika u Sušaku. Sada je Zlatič ponova polučio lijev uspeh u Zagrebu. »Kolo« je dalo veoma uspešni koncert sa dirigentom g. L. Matačićem. Na programu tog koncerta bila je i jedna točka g. Zlatiča koja je na tom koncertu prvi put izvedena i primljena s odobravanjem od publike. U osvrtu na taj koncert »Kola« kažu »Novosti« za ovu točku programa i za g. Zlatiča: »Zanimljiva je bila kompozicija Slavka Zlatiča »Sljepačka«, koja je sinoć po

Idrijski rudar

Delavstvo je v teku svojega službovanja plačevalo prispevek za provizijo, ki jo je dobivalo po 40 letih trdega dela od bratovske skladnice. Taka pokojnina po polnih službenih letih znaša danes okrog 280 lir mesečno. Če je ta znesek zadosten za proživljanje družine in primeren za 40 letno delo, naj presodi vsak sam.

LADO BOZIC

prvi puta izvedena. I Zlatič crpe direktno iz naroda. To je uostalom i najispravniji put mladih kompozitora. Narodni motiv iz Kastavštine obradio je Zlatič harmonijski veoma solidno. Nije doduše stvarao nikakvih problema, no dobio je vjeran refleks pučkog melosa onog kraja. Ni u karakteristikama nije išao predaleko, jer je tek na kraju kompozicije unio nekoliko osebnih intervala onog kraja. Slavko Zlatič je u vidljivom razvitku i od njega može naša muzička literatura još mnogo očekivati.

UMRO JE KOMPOZITOR ARTUR GERVAIS

OTAC PJESNIKA DRAGA GERVAISA

U Bakru je umro kompozitor i kapelnik Artur Gervais, posljednji naš tajnik u Opatijsko-voloskoj općini, otac pjesnika Draga Gervaisa.

Artur Gervais rođen je u Trstu god. 1877. U Carigradu je pohađao tri godine glazbenu školu na kojoj je podučavao profesor Lombardini. Iza toga je nastavio svoje glazbene nauke u Beču. Učio je kompoziciju i instrumentaciju kod prof. Novosada i Goldmarka. Godine 1898 bio je namješten kod liečilišne glazbe u Opatiji, a istodobno bio je zborovodja tamošnjeg pievačkog društva »Lavor«. Od godine 1903 do 1907 bio je kapelnik u Jastrebarskom, a tada je bio pozvan da dodje u Opatiju na čelo tamošnje općinske narodne glazbe, koju je vodio do god. 1912. Te godine postao je općinskim tajnikom Opatijsko-voloske općine, gdje je ostao do dolaska Talijana. Tada je prešao u Jugoslaviju, pa je bio kapelnikom u Bakru, u Sušaku i opet u Bakru, a ujedno je bio učiteljem glazbe i pjevanja na tamošnjim srednjim školama.

Artur Gervais je napisao do 150 komada za muške i mješovite zborove, za tambure, a najviše za glazbu. Njegove najpoznatije stvari su: 1) Fantazije: Jadran u veselju i tuzi — Trubljačev san — Dil dil dudu, 2) Karišici: Lijepa naša domovino, Hrvatskoj, Iz veseloga Srijema, Novo doba, 3) Valčici: Bijela, Narodni zvuci, Balkanske ruže, Složna braća, 4) Ouverture: Crnogorka, Lov za srećom, 5) Koncertni komadi: Jadranska barkarola, Bosanska Saloma, Huja hoj. K tomu je složio svu silu koračnica i poputnica, te plesnih komada.

Bila mu laka zemlja, a sinu Dragu i ostalima naše saučesće!

ŠE ARNALDOVA DREVESCA

Za Binkošti je bilo u Rikemberku posekano eno onih drevesc, ki so jih morali po vseh vaseh posaditi ob smrti Mussolinijevega brata Arnalda. Ker niso mogli karabinjerji iztakniti krivca, so pozvali na karabinjersko postajo komaj enajstletnega dečka, ter ga hudo pretepali, da bi iz njega izsilili priznanje, da je on bil krivec. Deček, ki je povsem nedolžen, je kljub groznim mukam, vztrajal pri svojem zanikanju vsake krivice, tako da so ga morali izpuustiti.

Ne propovijedajmo narodu ono, što je bilo dobro jučer; već ono što će biti dobro sutra. Iz »Pogleda« Ante Dukića

DA LI KREĆEMO NA BOLJE

Povodom Androvićevog talijansko-slovenskoga rječnika

Mali su narodi uvijek ovisni od milosti svojih velikih i jačih susjeda, koji im kroje pravdu i kruh, ali opstanak njihov ipak najviše ovisi o njima samima, o njihovoj otpornosti i žilavosti. Svaki je narod sam kriv za svoju sudbinu.

Najtipičniji su nam primjer Baski, koji već stotinama godina odolijevaju nasrtajima svojih jačih susjeda, pa ipak nisu iščezli, makar su morali za svoju slobodu žrtvovati polovinu svog stanovništva. Volja za slobodom jača je nego bilo kakve žrtve.

Talijanski narod nas slabo poznaje ili ima o nama sasvim krive predodžbe. Velika većina Talijana još danas misli da smo polubarbari. Andrović kaže u predgovoru svog divnog talijansko-slovenskog rječnika, da se međusobno manje poznajemo nego što se poznaju stanovnici Zelandije i Ekvatora, premda živimo u susjedstvu, takorekuć u jednoj kući.

U tim njegovim riječima ima mnogo istine, barem što se Talijana tiče. Nije na nama krivnja, da je to tako. Mi smo poznali i poznajemo talijanski narod, njihovu kulturu i težnje, jer smo od njih mnogo učili, crpili smo svoje snage na izvorima njihove kulture i bili su nam u mnogo čemu uzor i učitelji. Divili smo se njihovoj borbi za oslobođenje i ujedinjenje, njihovom Risorgimentu, Piemontu, Danteju, Cavouru, Mazziniju i tolikim drugim veličinama, koji su stvarali velika djela ne samo za Talijane, već i za čovječanstvo i evropsku kulturu.

Mi smo se doduše kasnije probudili, naš je Risorgimento zakasnilo, jer nismo imali za to dovoljno uslova. U tom kratkom razdoblju stvorili smo za sebe i čovječanstvo djela, kojima se možemo ponositi, usprkos našeg malenog broja.

Mali narodi ne mogu na političkom i ekonomskom polju igrati one uloge, koju igraju veliki narodi, ali na kulturnom polju mogu se s njima takmičiti i stvarati velika i vrijedna djela, ako ih u tom ne spriječavaju jači susjedi iz bilo kojih razloga ili zbog nerazumijevanja. Najviše zbog nerazumijevanja i neznanja. Neznajanje je ponajviše uzrok svim mržnjama, predrasudama i omalovažavanjima među narodima. To je kulturni nedostatak, jer kultura ujedinjuje narode i čovječanstvo. Svi narodi žive za čovječanstvo i njihova kulturna nastojanja imaju jednaku vrijednost i čili, bez obzira na to, da li je jedan narod brojčano veći ili manji.

Kad bi Talijani poznavali historiju marljivog i miroljubivog slovenskog naroda, njihovu borbu za opstanak i jezik, njihove kulturne napore na svim poljima znanosti i umjetnosti, kad bi poznavali barem jedan dio najnovije slovenske literature ili kojeg njihovog pretstavnika, kad bi poznali jednog Cankara, Aškerca, Gregorčiča i njihova djela, koja oplemenjuju duh sa svojim originalnim stvaranjima, koja uče ljubiti, sanjati i plakati, po svoj prilici svoj sud o njima iz temelja mijenjali, svoje postupke prema njima revidirali, jer narod koji je pokazao toliku stvaralačke snage, toliku otpornost i žilavost nije zavrijedio, da se ga spriječava u njegovom daljem radu i životu.

Austrija je bila prema Slavenima u svojoj državi skroz nepravedna i mačuhinska je postupala s njima. Nije im dopuštala da se podignu kulturno i ekonomski. Nijemci u Austriji prikazivali su Slavene vanjskom svijetu kao polubarbare i nižu rasu, nevjerdne slobode i jednakopravnosti, da tako lakše pred svijetom opravdaju svoja nasilja nad njima na političkom, kulturnom i ekonomskom polju.

Kao što su dakle Nijemci iz Reicha bili obavješćavani o Južnim Slavenima preko Beča, tako su isto Talijani iz Kraljevine stvarali svoj sud o Hrvatima i Slovenima onako, kako im je bilo servirano najviše preko Trsta.

Jasno je da si o nama nisu mogli stvoriti objektivne slike, jer su bili obavješćavani od ljudi, koji su bili daleko od objektivnosti, daleko od prave kulture i od poznavanja naroda s kojim su živjeli u susjedstvu. Imali su oni svoje posebne račune ekonomske i političke prirode, svoje privilegije od kojih je bilo teško otpustiti, jer su donosile udobnosti i blagodati.

Iz toga je izvirala sva mržnja i klevetanje, sve laži o nama, kao barbarima i pastirima, koji smo skloni zločinima i kojima se ne smije dopustiti, da vode bilo koju ulogu u javnim i privatnim poslovima pokrajine i države, kojima se ne smije dopustiti, da se pridignu na kulturnom i ekonomskom polju.

Dakle čisti egoizam i bojazan za svoje pozicije u budućnosti su diktrale tim informatorima, da nas talijanskom narodu prikažu u takovom svijetlu, nepovoljnom za nas. Ovi trgovci, bankari i posjednici uistinu naroda nisu ni poznavali, jer nisu imali s njim drugog dodira osim onog kada su mu uz veliku cijenu prodavali prodatke, koje su, često i od njega, jeftino kupili, ili kada je trebalo utjerati mjenicu i baciti na bubanj seljakovo imanje. Oni su imali dodira samo s ovim najbiednijima i najjadnijima.

Ako bi se netko i podigao, gledali su, da ga pridobiju za sebe, ili su poricali vrijednost njegovim djelima. Zato veliki Smareglia nije u Trstu mogao uspjeti sa

svojim operama, jer je priznao da je za svoja stvaranja crpio nadahnuća iz slovenske duše svoje majke Hrvatice i time se ponosio. Ne, jedan umjetnik ne može biti Hrvat ili Slovenac.

Bilo je i drugih pojedinaca, kulturnih ljudi, koji su o nama drugačije sudili, ali su bili osamljeni, jer je protivna strana bila bučnija i mnogobrojnija i sa jačim zaštitnicima.

Profesor Musoni, kako piše u predgovoru talijansko-slovenskog rječnika g. Andrović, izražava se u svojem djelu »La geografia per tutti« već 1893 god. o Slovincima najpovoljnije, hvali njihov prirodni talenat, njihovu literaturu i napredak, a mržnja koju općenito gaje Talijani prema Slovincima proizlazi najviše iz nepoznavanja. Dakle ipak mržnja, koju su im ucijepili trgovački spekulanti ili Austrija, koja je slala na Talijane vojnike, najviše rekrutirane od slovenskog življa.

Talijanski narod nije kriv da je imao o nama takvo mišljenje, jer nije imao odakle crpiti prave podatke, jer nije o nama nikada ništa dobro čuo, a sami smo bili slabi i bez mogućnosti, da strani svijet neposredno informiramo o našoj historiji, o našem teškom životu te da tako steknemo simpatije.

Možda ne bi ni naša poslijeratna historija bila tako žalosna i teška, da se je realnije i sa više razumijevanja i poznavanja prilika gledalo na naš narod u Julijskoj Krajini sa strane države. U tom žalosnom razdoblju opet su vodili glavnu riječ o na-

ma trgovački spekulanti sa prezirom i mržnjom, pojačanom do kulminacije.

Ne znam kako su primili odličan talijansko-slovenski rječnik od Androvića, gdje Andrović u predgovoru iznosi kratak i jezgrovit prikaz o prošlosti Slovenaca, o njihovoj borbi za narodna prava i jezik, gdje nabroja najznamenitije Slovence na svim poljima znanosti i umjetnosti tako toplo i objektivno, da mu možemo biti zahvalni. Kako ih se dojmio i srdačan prijem i kritike talijanske publike o ljubljanskoj operi, koja je pred nekoliko dana gostovala u Trstu i na Rijeci?

Vrijeme je da nas upoznamo, da revidiraju mišljenje i postupke prema nama, jer se ne može mrziti što mržnje ne zaslužuje.

Kad bi naš i talijanski narod imali mogućnosti, da pristupe jedan drugome neposredno, iskreno i pošteno, da pokažu sve ono što misle, što posjeduju, za čim čeznu, uvjeren sam da bi se sporazumjeli, da hoće vječito živjeti jedan pokraj drugoga u ljubavi i bratstvu.

Sva ona preziranja Talijana u prošlosti, sve one borbe proti nama koji živimo jedni kraj drugoga, i sva ona mržnja koja je od pamtljivijeka posijana između naša dva naroda na granici Slavenstva i Romanstva, sve to bi moglo nestati na platformi međusobnog poštivanja i poštenog saradivanja.

Kada narod bude dobio riječ, ta saradnja će se sigurno i ostvariti. — ru.

OSAM GODINA

„NAŠEGA RODA“

Josip Ribičić

S ovom školskom godinom navršio je slovenski dječji list »Naš rod« osam godina izlaza u Jugoslaviji. List je izlazio prije u Trstu pod imenom »Novi rod«, a s prenosom u Jugoslaviju nastavio je, pod istim urednikom Josipom Ribičićem, tradiciju vodećeg lista za djecu.

»Naš rod« je ove godine povećan za 64 stranice, pa je i po veličini najveća revija za djecu u Jugoslaviji. List je izlazio ove godine u nakladi od 20.500 primjeraka, što je rekordna tiraža za naše prilike.

U skladu sa savremenim razvojem literature i pedagogije, specijalno pedopsihologije, urednik lista je uspio da uz velik broj odličnih književnih i slikarskih saradnika, stvori list vrlo zanimljivim, odgojnim, a uz to da list i s čistom književnog stajališta bude na visini prave literature, šta nije uvijek slučaj s ostalim dječjim listovima. U »Našem rodu« saraduju mnogi poznati književnici i slikari, pa je »Naš rod« prvi list za djecu gdje se moglo praktički prikazati da ne postoje dvije književnosti: za djecu i odrasle, već da je umjetnost jedna te ista i da je glavni uvjet dobrog lista za djecu taj da bude na umjetničkoj visini.

Predavanje

o Rikardu Katalinić-Jeretovu na zagrebačkoj radiostanici

Ispravak — U izvještaju o predavanju g. Andrije Gerašića na radiju o Rikardu Katalinić-Jeretovu, objavljenom u posljednjem broju, potkrsla se mala greška. Namjesto: ... a 1918 ide k Družbi sv. Ćirila i Metoda u Opatiju — treba da stoji: a 1912 ide k Družbi sv. Ćirila i Metoda u Opatiju. Zabuna je u godini, a čitatelj je i sam mogao opaziti grešku, jer 1918 su već »prišli Talijani u Opatiju i sve se preokrenulo tumberekao bi naš barba Rike.

MATE BALOTA

LIPI TIČI

Lipa dico, mali Istrijanci, iz Istrije brižne izagnanci, ki nimate hiže ni hižišta, daleko od rodne ognjišta. Sami ste u svitu ka kosiči, zdravi bili, lipi mali tiči!

Sada ide kraj školskemu litu kada sve je u najlipčen cvitu. Ali lipča od svakega cviča to je kita istarskih ditiča. Po svih školah na slovinsken jugu, vi činite jenu vrstu dugu.

Prija nego školu ostavite, tiči mali malo promislite na Istriju i njeno kamenje, koje čuva staro van korenje, di naš rod je usadija žile, di su naše stare majke mile.

Vaše žile sad su porizane, vaše mlade duše razjadane. I puti za dragu domovinu prisičeni svakon njenem sinu. Naša zemlja priko mora čeka zalud dicu nazad da dočeka.

Lipi tiči, vi starega roda, starega roda i dobrog poroda. Vi ste dica zemlje i kamena i mladi ste ka trava zelena. Zato nikad ne gubite viru, ki viruju nikad ne umiru.

Vaša vira je zemlja crlena, kako srce h moru položena. To su gore i ravnice plave, silni ljudi ki po njih borave. Tima ljudon trdu viru dajte i na delu straha ne poznajte.

Ovu pjesmu Mate Balote uzeli smo iz broja 9—10 iz g. 1933 »Mali Istrijanci«. Htjeli smo da je i sada, prigodom svršetka školske godine, čitaju ponovno naši mlađji i stariji djaci, jer je njima i upućena.

Čakuli z' Opatije

Kad je »Istra« naš list zač ne bimo va njoj malo po našu počakulali. Da znate z' se svega ne poveda ovde doma, pal bi na r—t od čuda. Judi su se na ten letnjen suncu posensega znemili. Povedaju kako se naša deca spravljaju s preka semo na izlet. Konzul da gre sen na ruku. Svi dobivaju pismene pozive (neken je bome prišla i posebna deputacija da jih prosi) neka se za boga brzo vrnun baren videt kega čuda su ovi ovde puli nas storili.

Do jenega svi će se mirno moć vrnun va Zagreb al va drugi del Jugoslavije kade su već nastajeni. Nikega neće hitit va pržun. Nikemu neće niš storit. Ma siguro će ih se malo nač ki će otet poč nazad va prognstvo, dugo od svoje domovini. Sven će se spjažat više ostat kade su se rodili.

Kraj su tako polepšali. Po svuda parki, svuda klupi za počivat, fjaku batit, za »dolče far niente« i drugo. To je altroke raj. Ni na pamet ti neće prit žeja za slobodun. Morda nećeš ni glad očutit. Samo češ se naslajevat gledajuć. Ne smeš se čudit ako te ki belo pogleda kad ga zapitaš: a ki je sve to storil (delavci)? Kako živu ti judi, su zadovoljni? Takova pitanja ti ne smeju past na pamet. To je zabranjeno. Puno tega je zabranjeno, jako puno. Na parade smeš poč, dizat desnu ruku negda smeš, negda moraš. I va creakav se mora poč. Tamo češ puno čut da će nan bit blago na nebe, da naše carstvo ni od ovega sveta i puno još sličnega. Ma se ni ovde ne smeš čudit.

Mej ten, vrnimo se malo va Jugoslaviju. Čuda se poveda za vaš izlet od onuda semo. Da je naručena nova serija autobusl za vas, nove bandere. Općinske banovinske i državne cešte da se proširuju naročito za vaš izlet. Još da jih je trebe samo asfaltirat. Ma to sve ne delaju da vam pokažu kako vas ne žele imet va svojoj sredini i kako bi oteli da grete ča brže ča. Naprotiv. Vec su se organizirali posebni odbori ki će se skrbet za veličanstveni doček kad se budete vrnuli nazad onamo. Da su vas strahovito zavoleli i samo išču kade bi vam ugodili. Ako ki pogine od emigranti va posle to da je za te tamo narodna žalost. Tamo vas na rukah nose. Ovde pak tako je narod za vas oduševljen! A znate zač? Zato, aš ste za njega tamo preko tako puno storili. (To morate i sami znat). Aš ste složni kako nisu nikad nigdere bili Istrijanci složni. Aš se ne koljete kako pak i mačka. I gospoda i delavci da ste vavek dakordo.

I onda, vlast se ovde boji narodnega oduševljenja. Razumete? Tako bi mogli nagnut na vas i stat kemu va uzbuđenje na kali. I, vidite, samo zato su pripravne za vas, kad pridete, posebne železne gajbe. Od konfina do ovde ćete bit va njimi zalokotani. Narod će vas moć samo gledat, kantat van i hitat na vas rožice. Budite svi koliki pripravnici na sve to i još čagod drugega...

Na Portiče (v Opatiji), junija 1937. Jakometo Perdiea

VIJESTI IZ ORGANIZACIJA

„SOČA-MATICA“ V LJUBLJANI IN NJENO DELO

Ljubljana, junija 1937. — V našem glasilu »Istra« št. 5. z dne 5. februarja t. l. je bilo opisano socijalno, prosvetno in nacionalno delovanje našega društva, katero je pa nadaljevalo s svojimi uspehi in bo do vršeno za to sezono šele z odkritjem S. Gregorčičevega spomenika na Napoleonomem trgu dne 5. in 6. septembra t. l. s proslavo dovršene stiri- najstletnice Njeg. Vel. našega Kralja Petra Drugega.

Danes nadaljujemo s kroniko Sočinega dela kakor sledi:

1. Najuglednejši narodno obrambni borec med nami mestni gradbeni nadsvetnik ing. Matko Vrhovšek je 20. februarja predaval zanimivo znanstveno razpravo »Slovenija obojito Pod- vje v sobotnih nemških teorijah« in po strokovnjakovo pojasnjeval z zemljovidnimi episkopskimi slikami. Nazorno smo gledali tisočdvestoletno zasluževanje slovenskega naroda od izviru Drave in Visokih Tur pa doli preko obmejnih Karavank. Zalostno smo zrlj bive svoje ozemlje kjer živajo danes mnogi potomci slovenskih dedov, ki so sedaj sfanatizirani Hitlerovci pa tudi pobožni nemški Avstrijci. Nenasitni Germani so oropali korotanske Slovence vseh najprimitivnejših prosvetnih in političkih pravic, ter pregnali s teh nekdanjih naših tal lepoto naše matrine govorice. Brezobzirna germanizacija avstrijske dobe nam je ugrabila tri četrtine tužnega Korotana z našim Gospodarskim poljem vred, ki pridobiva iz dneva v dan vedno bolj nemški značaj pod današnjimi habsburškimi pristaši Schuschniggovega kova Tužna nam majka!

2. Isti dan smo tudi imeli komemoracijo za blagopokojnim narodnim učiteljem in pev- cem Ljetožetom Bratužem — mučenikom naše narodne božične cerkvene pesmi: »Kaj se vam zdi, pastirček vi...? Govoril mu jo je njegov stanovski pobratim Urbančič, ki je z izbranimi spominskimi besedami očrtal srčno dobroto nedolžne žrtve zbesnelega so- vraštva do naše sladke matrine govorice v božjih hramih tam ob bistri Soči. In 23. februarja smo molili vsi za blagopokojnega pevca, ker vsem

»v srcu ena sama želja ti: da unese se Herodez hudi!«

3. Odvetnik dr. Vladimir Knaflič nam je prvo soboto marca v dolgem globoko za- mišljenem predavanju očrtal borbeno pro- svetno dobo dr. A. Gregorčičevega Gabrščekovega in dr. Tumovega dela na Primorskem ter zasanjal smo o letostih in dobrotah mladostnega delovanja na rodni tleh, kjer smo najbolj hrepeneli po svobodni Jugosla- viji. Zabolelo nas je srce, ker zopet mislimo s pesnikom K. Širokom: »Koliko gorja, na tale revni kos sveta, izlil je naš preljubi Bog!«

4. Prosvetni inspektor D. Čenc Ivan je 20. marca poročal o postanku in razvoju gla- dilašca in nam lepo orisal njegovo moč na prosveto vseh narodov.

5. Pomladanska valčкова noč v prostorni dvorani Trgovskega doma se nam ni pose- čila v pričakovanem obsegu, ker ni bila ude- ležba polnoštevilna kakor običajno in to radi deževnih nalivov prvih aprilskih dni.

6. Zato smo pa prišli polnoštevilno k za- nimivemu predavanju svojega najspretnejše- ga novinarskega poročevalca našega trpljenja dr. Branka Vrčona, ki je poročal s svojo priznano temeljitostjo. O ideologijah in imperijalizmih, kakor se nam kažejo v me- narodni politiki naših dni. Vsi smo uživali, ko nam je simpatični predavatelj s svojimi logičnimi izjavami in citati mnogih politič- nih znanstvenikov opisoval to aktualno me- dnarodno vprašanje sedanjosti v nam sovra- žnih sanjah romanskega in germanskega im- perijalizma, kolikor ga obutimo ravno mi v neodrešeni domovini na zapadu in severu. Zopet smo vzdihnil s pesnikom našega tr- pljenja K. Širokom: »Na svojih tleh, Go- spod, ne vemo, kam bi položili glavo!«

7. Zaključno predavanje zadnje soboto aprila nam je pa zapisal v srčno kri du- hovni voditelj naše emigracije dr. Lavo Čer- melj s svojimi kritičnimi pogledi v prete- klo, da zavijamo rokave za uspešnejše na- cionalno delovanje v bodočnosti. Da bi znal, bi zapisal stenogram, ker vse predavanje je bilo evangelij naših dolžnosti o borbenosti za pravice našega razžaljenega rodu tam preko. Spoznavali smo srečo svobodne domovine in bedo naše rodne zemlje, svojo radost in svoje bridkosti ter sklenili v svojem hrepenenju, da ne pozabimo nikdar svojih rojakov do onih zapadnih in severnih mej, kjer še- petajo naše matere svoje molitve za srečo svoje dece v sladki materini besedi, ker te »svete resnice pa niste ujeli.

niste na križ je približe, pravi Karel Ši- rok v svoji Kopalici.

8. Ob tej priliki nam je Alojzij Urban- čič zanimivo pripovedal pestra življenje- pisa naših rojakov zaslužnih pisateljev — šestdesetletnjak dr. Iva Sorlija in dr. Aloj- zija Kraljeviča ter markantno označil njihovo literarno in narodno delo na Primorskem kakor tudi tu v svobodni domovini po pri- sljenem odhodu z rogne grude. Vse krono- logične podatke je posnel iz lastnega sožitja iz mladih let in iz Gabrščekove knjige »Go- riški Slovenci«. Vili pevci zbora Krakovo — Trnovo so zapeli našo pesem in bilo je lepo, ker smo kramljali pozno v noč in obujali spomine svojega podrobnejšega dela »Na potuj- čeni zemlji« z žalostnim premišljevanjem »Kako je bil« pri srcu takrat štirim ženam in nam, ko smo zapuščali ogrožene domove svojih dedov.

9. Pogledali smo v blagajniško knjigo naših telesnih del bratskega usmiljenja in ne- trudljivi Sočin blagajnik Josip Šviligoj je konstatiral dejstvo, da smo res zadostili tudi svojim socijalnim dolžnostim, ker smo v tem letu razdelili nad 10.000 Din trpečim brezposelnim in v življenjskem boju onemo- glim rojakom in dijakom iz edinega razloga, ker smo v svoji veliki nesreči zgubili svojo rodno grudo pod lastnimi nogami.

Ob tej priliki naj približem resnico, da je pri društvu Soča že 17 let najskrbnejši bla- gajnik naš agilni tovariš Josip Šviligoj, ki je v tej svoji dolgi poslovni dobi z največjo po- zornostjo aranziral in organiziral že 247 poučnih in znanstvenih predavanj. Kdor je napravil več naj omeni to njegovo podrobno nacionalno delo... Soči čestitamo, da ima tako neumornega delavca v svojem udruže- nju!

10. Naš jugoslovanski narod odkrije z naj- požrtvovalnejšim delovanjem društva Soča svojemu vzor, pesniku preroku zedinjene Slovenije S. Gregorčiču spomenik na predve- der rojstnega dne svojega Ljubljence Njeg. Vel. Kralja Petra II. 5. septembra 1937. ob 10 uri v Ljubljani na Napoleonomem trgu pred novo palačo vseučiliške knjižnice, ker je bilo to nemogoče napraviti za Vidov dan iz tehniških razlogov, kakor je bilo prvotno, določeno.

Z lepo slavnostno akademijo se pokloni- mo 4. septembra zvečer svojemu najvrednej- šemu klicarju domovinske ljubezni z bregov bistre Soče in njegovi preroki pesmi. Dne 5. septembra bo slovesno odkritje lepega spo- menika po načrtih naših umetnikov kiparja Zdenka Kalina in mojstra arh. prof. Plečnika. Popoldne bo pristna primorska narodna vese- lica na prostem najbrže na sokolskem Ta- boru. Letošnja proslava rojstnega dne Njeg. Vel. Kralja Petra II. bo torej usmerjena pro- svetnemu prepovedu našega naroda tam ob bistri Soči in sinjem Jadranu, kjer smo že

pred 55 leti sprejeli »Zlato knjigo« š. Gre- gorčičevih pesniških duhovnih injekcij, s ka- terimi je Goriški slavček že takrat klical v življenje svobodno ujedinjeno Jugoslavijo. — Njegov pesniški poziv:

»Brodarjem pomoči nesimo, naš čolnec pogube otmimo! —

je danes še posebno značilen in zapoveda vsemu našem narodu širok lepe naše do- movine, da se udeležijo z vsem članstvom svo- jih društev in njih prispevki, z vsemi na- rodnimi nošami, z društvenimi prapori in z Gregorčičevo pesmijo. Preroški klic:

»Tvoj je vstajenja dan!«

zove nas vse na plan!

Prostovoljne prispevke sprejema Društvo Soča-Matica v Ljubljani Trg Kralja Petra I. O. št. 8. — S tem spomenikom bo venčano delo naše agilne Soče, ki dokazuje z dejanji svoje prosvetno, karitativno-socijalno in nacionalno delovanje. Polovična vožnja je zagotovljena, a deluje se za četrtinsko, ker se sestanemo pri odkritju spomenika svojega naj- večjega domovinskega pesnika-preroka, da proslavimo petnajsti rojstni dan svojega Lju- bljence Njeg. Vel. Kralja Petra II. v naši beli Ljubljani od koder zletimo po slavnost- nih dneh po naši lepi Goriški, da bomo tem bližji onim našim tam preko, ki bodo z nami vzklikali: »Slava Gregorčiču! Živel naš kralj. — Soški.

IZ DRUŠTVA »ISTRA« U ZAGREBU

OSTAVKA ODBORNIKA

Uvažena je ostavka na časti odbornika Fe- renčiča Jure a ne Jakova, kao što je to bilo pogrešno izneseno u posljednjem broju.

Članski sastanak Omladinske sekcije društva »Istra« u Zagrebu svoj članski sastanak — Sastanak se vrši u društvenim prostorijama Zerkavičeva 7. Mole se svi članovi sekcije da prisustvuju tom sastanku. — Pročelnik.

Obćni zbor »Tabora« v Kamniku se bo vršil 4. julija

Kamnik, dne 22. junija. — Vsem čla- nom in prijateljem društva »Tabora« sporo- čamo, da se vsled nepredviđenih zadržkov občni zbor ne bo vršil dne 27. t. m., kakor je to bilo prvotno napovedano, temveč na dan 4. julija t. l. — Odbor.

Uspjeli izlet triju emigrantskih društava na Zmajevac u Fruškoj Gori

Novi Sad, juna 1937. — U nedjelju 13. o. m. j. priredila su emigrantska društva iz Beograda, Zemuna i Novog Sada (Istra) za- jednički izlet na Zmajevac u Frušku goru. Beogradski i zemunski učesnici došli su vo- zom do Vrdnika, a novosadski do Rakovca. Od tih stanica približno je podjednako Zma- jevac udaljen, ali zbog ranijeg dolaska voza, novosadski nešto su ranije stigli te tako Beogradjane u Zemuncu dočekali na Zmajev- cu, Stigavši posljednji na Zmajevac, otpoče- lo je srdačno pozdravljanje, gilenje i stiska- nje ruku između pojedinih emigranata do- sad poznatih, i sklaapanje novih poznansta- va između dosad nepoznatih, sa obe strane Fruške gore. Poslije uspješnih pozdravnih go- vora, izrečenih od vođa pojedinih grupa, svi su se posjeli oko stolova kao i po zemlji te u prijatnoj hladovini na osvježavajućem vjetriću počeo je doručak, koji je stalno preki- dan zdravicama iz pojedinih grupa. Raspo- loženje bilo je odlično, što se najbolje vidjelo svakome iz obilja blistajućih se od zadovolj- stva. Brzo su počeli da se ore naše narodne pjesme, kojih je otpjevano nekoliko desetina. Zatim su djeca i žene otišle u šumu da se igraju loptom i drugim razni- m igrama. — Između muških članova održana je mala konferencija, na kojoj su pretreseni najnovi- ji događaji u svijetu, a osobito događaji u djelokrugu naših triju organizacija.

Brzo je odlomilo vrijeme. Opet smo se okupili svi oko svojih »rukavica«. Poslije ru- čka nastala je nevezana zapava. Mlađe se okupila oko izvrsnog harmonikaša, člana beogradskog emigrant. društva i igrajući u najvrsnijem raspoloženju provela skoro sve vrijeme do odlaska.

Oko 4 sata poslije podne, nebo je počelo da se naoblaci, pa je poslije svestranog pretresa situacije odlučeno je, da se, što pri- je napusti Zmajevac. Još desetak pjesama iz srdačne zdravice, gilenje i stiskanje ruku, i grupe izletnika počele su da silaze. Beo- gradjani i Zemunci prema Vrdniku, Novosa- djani prema Rakovcu, svi veseli i zadovolj- nih obrazima, žaleći samo one, koji su propu- stili priliku, da učestvuju na tome zajedni- čkom izletu. — e.

PEDESETGODIŠNJICA ANTE KALOKIRA

Ljubljana, 25. juna. Rodjen je 1. jula 1887 godine u Lovranu u Istri ispod ponosne Učke gore od majke Marije i pokojnog oca Josipa pomorskog kapeta- na. Od svoje majke baštino je srda- čnu dobrotu, a od pokojnog oca discipli- nu, koju dosljedno izvadja u svojem življenju.

Kad se prvi puta osnovala god. 1899 u Pazinu hrvatska gimnazija stupio je u nju, te je među prvim maturantima izašao iz nje god. 1907, dakle upravo pred 30 godina. Iz te čelične gimnazije ponio je sobom bogato znanje koje je bilo i nama, njegovoj djeci vrlo mnogo puta od koristi.

Vaspitan umno nije pored njega sli- jebo prošla nacionalna borba, kojoj je uvijek bio i kojoj je ostao strogo vje- ran.

Od njegovog braka sa Teom rodje- nom Stranić rodilo se troje djece: Sla- vka, koja je svršila gimnaziju sa matu- rom te trgovački tečaj sa maturom te je sada namještena kod pošte. Desanka, koja je isto dovršila gim. sa maturom, a sada je slušateljica filozof. fak. u Lju- bljani, te sin Ante još u gimnaziji.

Iza svršenog rata, za vrijeme kojeg je iskusio gorkih progona moraao je silom nastalih prilika i pod strašnim progonoštvom talijanske okupacijske oblasti napustiti rodnu Istru, te se pre- seliti u Jugoslaviju sa čitavom famili- jom gdje sada službuje, u svojstvu višeg kontrolora kod direkcije pošte i telegra- fa u Ljubljani.

ŠPORTAŠI...

IZLETNICI!

25°

29°

Turisti, biciklisti, skauti, nogometaši nećete naći podesnije, udobnije, sigurnije i jefti- nije obuće od ovih specijalnih naših ŠPORTKI, koje će Vam omogućiti siguran i lagan hod i koje će dati svakom Vašem koraku najveću sigurnost.

Radjene su od jakog srednjeg platna sa nepoderivim hrapavim gumenim dnom. Muške visoke Din 35.— niske 29.— Ženske i dječake visoke 29.— niske 25.— Din.

Dječije od Din 15.— do 25.— prema veličini.

Rata

75 LET UPOKOJENEGA NADUČITELJA JANKA RUDOLFA

Ljubljana, junija 1937. (Agis) V št. Vidu nad Vipavo je v maju prazno- val svoj petinsedemdeseti rojstni dan nadučitelj v pokoju in posestnik Janko Rudolf. Kujno visoki starosti je ljublj- še vedno krepak in zdrav. Rodil se je v Črnem Vrhu nad Idrijo, nižje razrede realke je dovršil v Gorici, učiteljske pa v Kopru l. 1882. Prvo njegovo službeno mesto je bilo v Vrbovem pri Ilirski Bi- strici, po dveh letih pa je bil premeščen v Vrabce na Vipavskem, kjer je ostal 15 let. Naslednjih pet let je služboval na Slapu pri Vipavi od tod se je preselil v St. Vid, kjer je ostal vse do svoje upo- kojitve leta 1918. Bil je vseskozi zave- den in kot takemu niso priznane bile biv- še avstrijske oblasti katerim je bil de- nunciran in postavljen pred vojno so- dišče. Posrečilo se mu je, da se je neute- meljene obtožbe otresel.

Posebno veliko zaslugo pa ima za svoje delo med vipavskim ljudstvom za zboljšanje in napredek kmetovalstva. Četrto stoletja je vodil Kmetijsko po- družnico in bil njen načelnik do razpu- sta l. 1932. Kljub vsemu njegovemu delu mu ni dano, da bi v zaželenem miru prebil večer svojega življenja.

Dobremu vzgojitelju in neustrašnemu borecu za blagor našega ljudstva želimo da bi na svojem domu krepak in zdrav praznoval še brezštevila rojstnih dnevo.

DIPLOMA

Na pravni fakulteti ljubljanske univerze je bil diplomiran naš rojak Ivan Korošec doma iz Prestranka pri Postojni. Čestita- mo! — (Agis).

Na ljubljanski iuridični fakulteti je di- plomiral naš rojak Albert Kos iz Pule. Čestitamo! — (Agis).

NAŠI POKOJNICI

† ARTUR GERVAIS

Javljamo svim prijateljem i znancima, da je u Bakru dana 23. juna o. g. umro naš otac, suprug i djed Artur Gervais, kapelnik u 61. godini života. — Tugujuća obitelj.

† MARIJA REJEC

V Tolminu je umrla Marija Rejec, mati emigrantov Alberta in Maša Re- jec. Obema naše iskreno sožalje!

Ljubljana, dne 20. junija 1937. (Agis) Po kratki bolezni je v Svetinjah umrl naš rojak šolski upravitelj Jazbec Ludovik, star komaj 32 let. Rodil se je v Svetem pri Komnu, učiteljske je dokončal v Tolminu. Po končani maturi pa do leta 1927 je služ- boval po naših vaseh kot na Golcu, v Ri- hembergu in Smarjah na Krasu, a potem se je moral preseliti v Jugoslavijo in je do smrti služboval v Svetinjah.

Bil je priljubljen ne samo med svojimi učenci, ampak tudi pri ljudstvu; znan je bil kot vesten učitelj in vzgojitelj, svoji druž- ni pa skrben mož in oče. Ves čas svojega učiteljevanja v Svetinjah pa se je, vneto udeleževal v raznih organizacijah.

Odkar je zapustil svoj dom ni videl več svojih staršev, ki pa so prišli na njegov pogreb.

Za njim žaluje mlada soproga učiteljica in šele 16 mesecev stara hčerka. Naj počiva v miru, prizadetim naše iskreno sožalje!

V Lokavcu pri Ajdovščini je umrla Fran- čiška Rebec, doma iz Gojačevega pri Čr- ničah. Za njo žaluje dve hčeri in dva sina.

V Mirnu pri Gorici je umrla Marija Budihna v starosti 76 let. Za njo žaluje pet hčera in več vnukov.

V goriški bolnici je umrla Marija Ko- vač, doma iz Lokavca pri Ajdovščini, stara komaj 34 let. Zapušča moža in dva nedoletna otroka.

V Gojačah pri Črničah je umrl posestnik Anton Cigoj. Za njim žaluje žena in šest hčera.

V Argentini je po dolgi in mučni bolezni umrl dne 14. maja naš rojak Stanko Sila, doma iz Vrem pri Divači. V Argentini je zapustil ženo in komaj 7 let starega sinčka, doma pa očeta in mater, tri brate in dve sestre. Pokojnik se je izselil že leta 1927 v upanju, da si bo lažje služil kruh tam z morjem in si uredil svoj dom. Smrt pa mu je razdrila vse načrte.

Naj počiva v miru, težko prizadetim naše sožalje. — (Agis).